

MILITAIRE SPECTATOR

Al Muthanna: een stap verder

**o.a. Goed en fout
in de Koude Oorlog**
**Opbouw Irakese
veiligheidsdiensten**

Mededeling

De Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap en de Atlantische Commissie nodigen leden en belangstellenden uit voor een lezing op **14 april 2005** van:

commodore KLu Jan A.H. van Hoof

en

Jaime de Bourbon Parma (Buitenlandse Zaken)*

over:

‘DE REALISATIE VAN EEN NEDERLANDS PRT IN AFGHANISTAN’

De taak van het Provinciaal Reconstructie Team (PRT) was de Afghaanse overheid te assisteren en faciliteren bij het vergroten van de veiligheid en stabiliteit. Daarmee werd de Afghaanse regering in staat gesteld haar gezag in de provincie te vergroten en wederopbouwactiviteiten mogelijk te maken.

Het PRT kent als kern Militaire Observatie- en Liaisonteams (MOLT's), en is voorzien van operationele en logistieke ondersteuning waaronder een reactiemacht voor de eigen bescherming. Vanaf de voorbereidingen is aan het PRT een adviseur van het ministerie van Buitenlandse Zaken toegevoegd (Polad). De taak van de C-PRT, veelal samen met de Polad, en de MOLT's was het uitvoeren van liaisonmissies in de provincie. Provinciale en districtsautoriteiten, krijgsheren, hulporganisaties en de man op straat waren de gesprekspartners.

Tijdens de lezing wordt ingegaan op de taken, operationele en materieel-logistieke uitdagingen, de risico's van deze inzet alsmede de relatie tussen militair optreden en hulpverlening.

De bijeenkomst wordt gehouden in:

PERSCENTRUM ‘DE NIEUWSPOORT’, LANGE POTEN 10, DEN HAAG

De zaal is vanaf 17.00 uur open. De lezing begint om 17.30 uur. Vanwege een beperkt aantal plaatsen gaarne aanmelden tijdens kantooruren (070-3396197).

* onder voorbehoud van tijdige terugkomst uit Afghanistan

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter Beoefening
van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl
info@kvbk.nl

Secretaris

luitenant-kolonel KLu E.M. Wijers
Telefoon 070 - 339 70 12
Fax 070 - 339 72 86

Ledenadministratie

mw. M.L.W.A. van Gurp-Brouwers
Koninklijke Militaire Academie
Vakgroep SGW / MPC 71 C
Postbus 90002, 4800 PA Breda
mlwa.gurp.brouwers@mindef.nl

REDACTIE

brigade-generaal cav b.d. prof.
J.M.J. Bosch (hoofdredacteur)
Telefoon 071 - 542 18 30
Fax 071 - 542 18 29
E-mail jmjbosch@tiscali.nl

kolonel cav drs. P.J.E.J. van den Aker
commodore KLu drs. G.M. Bergsma
drs. P. Donker
luitenant-kolonel MJD mr. drs. P.A.L.
Ducheine
drs. P.H. Kamphuis
luitenant-kolonel KMar drs. J.A.J.
Leijtens
kolonel MPSD drs. F. Matser
brigade-generaal TS ir. R.G. Tieskens
majoor Marns drs. A.J.E. Wagemaker MA

BUREAU-REDACTIE

mw. drs. A. Kool en
mw. drs. T.H.L. van de Wetering
Instituut Defensie Leergangen
MPC 58B / Kamer 047
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
Telefoon 015 - 284 47 20
Fax 015 - 284 47 21

LIDMAATSCHAP

binnenland € 22,50
studenten € 15,00
buitenland € 27,50

OPMAAK EN DRUK

Drukkerij Giethoorn Ten Brink

ISSN 0026-3869

NADRUK VERBODEN

Coverfoto: SFIR-4 op patrouille
in Zuidoost-Irak.
(Foto: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

MILITAIRE SPECTATOR

138 Editoriaal:
Communicatie, cultuur en gemiste kansen

140 C.J. Matthijssen:
Al Muthanna: een stap verder
SFIR-4: een unieke en indrukwekkende ervaring

155 A.C. Tjepkema:
Goed en fout in de Koude Oorlog

166 E. Muller:
'Security Sector Reform'
Opbouw van Irakese veiligheidsdiensten in Zuidoost-Irak

180 L. Polman:
Bericht uit Afrika – Leeuw of gnoe?

182 F. Matser:
Tegenwicht – Gelijke monniken...

184 Meningen van anderen

184 Antwoord op meningen van anderen

186 Boeken

187 Samenvattingen/Summaries

COMMUNICATIE, CULTUUR EN GEMISTE KANSEN

Sinds het in 2003 verschijnen van de zogenoemde Prinsjesdagbrief en bijbehorende personeelsparagraaf worden binnen Defensie alle zeilen bijgezet om het door de bewindslieden zo gewenste nieuwe evenwicht op tijd te bereiken. Maar wat is ook alweer dat nieuwe evenwicht? Is dit voor iedereen, met name op de werkvloer, nog wel duidelijk? Of zijn we binnen de eigen eenheid overgegaan tot de orde en waan van de dag? Zijn de verschillende maatregelen die worden getroffen met droge ogen uit te leggen? Weet de Defensieleiding of alle reorganisaties, afslankingen en afstotingsprojecten op schema liggen? Wie heeft eigenlijk het totaaloverzicht? Maar vooral: wat betekent dit voor de individuele medewerker van Defensie?

Veel vragen en mogelijk weinig antwoorden. Aan de ene kant kan dit betekenen dat er misschien onbewust onvoldoende informatie beschikbaar wordt gesteld of dat deze gewoonweg (nog) niet beschikbaar is. Het personeel van Defensie heeft echter wel recht op antwoorden. Het inzicht geven in het reilen en zeilen van de eigen organisatie is het domein van de (interne) communicatie. Communiceren kan op velerlei manieren vorm worden gegeven. Van het door leidinggevenden zélf op zeepkisten gaan staan, via informatiebulletins en krijgsmachtdeelbladen, tot het zelf actief zoeken naar informatie op het intranet. Het inzetten van parallelle communicatiemiddelen moet de honger naar informatie kunnen stillen. Een professionele interne communicatie organisatie binnen Defensie is hiervoor een vereiste! Het is dan ook wrang om te moeten constateren dat in plaats van het handhaven van het huidige aantal functies, ook voor communicatie en voorlichting

een bezuinigingsdoelstelling van 20 procent is geformuleerd. Terwijl het juist nu, in tijden van reorganisatie, en daarmee gepaard gaande onrust, meer dan ooit belangrijk is om eerlijk en open te communiceren en informatie uit te wisselen. Een gemiste kans derhalve!

Overigens zijn communicatie en voorlichting niet alleen relevant voor het eigen personeel. Zij zijn ook van belang voor onze relatie naar onze omgeving. De voorgestelde bezuiniging heeft dus ook gevolgen voor het op goede wijze communiceren met de 'buitenwereld' en het afleggen van verantwoording aan de maatschappij.

Voor de 'communicanten' is het beoogde nieuwe evenwicht goed uit te leggen en dat biedt daarmee de mogelijkheid om de binnen het vakgebied bestaande registers wijd open te trekken. Het gaat immers om een beter bestuurde en betaalbare expeditionaire krijgsmacht, voorzien van goed opgeleid – voornamelijk jong – personeel dat beschikt over zeer geavanceerde en moderne wapensystemen. Voorwaar een ambitieniveau dat klinkt als een klok. De beoogde doelstellingen bovendien nog in 2007 bereiken is wat we tegenwoordig noemen: een uitdaging én een kans. De lat wordt daarmee gelijk wel heel hoog gelegd. Daar is op zich niets mis mee. Een minister die zélf helder aangeeft wat hij wil bereiken is iets wat wij binnen Defensie niet altijd gewend zijn geweest. Het betreft dus een heldere boodschap. Op communicatiegebied kan en moet de organisatie daar iets mee.

Aan de andere kant kan het ook zo zijn dat Defensiemedewerkers helemaal niet zitten te wachten op allerlei ongevraagde

informatie. Zeker niet als er geen directe relatie is met het eigen werk of onderdeel. Dit heeft dan meer met cultuur te maken: het (Haagse) is een ver-van-mijn-bed show, het zal zo'n vaart niet lopen of dit hebben we al eerder meegemaakt. Reorganisaties bij een ander krijgsmachtdeel hoeven al helemaal niet op begrip en sympathie van de andere drie krijgsmachtdelen te rekenen. Een dergelijke houding is echter contraproductief en dus ongewenst.

Defensie streeft naar één krijgsmacht onder éénhoofdige aansturing van de Bestuursstaf. Samenwerking, interservice of 'paars' is het motto. Daar hoort een nieuwe of in elk geval andere cultuur bij. Hoe die cultuur eruit zal gaan zien is een kwestie van lange adem, want die moet door de verdere samenwerking tussen de krijgsmachtdelen nog verder groeien. Cultuurverandering is daarmee een van de kritische succesfactoren om te komen tot het nieuwe evenwicht! In de verschillende reorganisatievoorstellen wordt helaas relatief weinig aandacht besteed aan culturaspecten. Van een overkoepelend actieprogramma voor cultuurverandering als een separate en ondersteunende maatregel binnen SAMSON is al helemaal geen sprake. Ook dit is een gemiste kans!

In bijeenkomsten waarbij er wél aandacht is voor cultuur wordt doorgaans de obligate voetbalcoach ten tonele gevoerd. Het kiezen van de juiste samenstelling van het team, de te volgen strategie en het elkaar de bal toespelen, spreken kennelijk tot de verbeelding. Het aanhalen van citaten van een bekende Nederlandse voetbalcoach heeft zowel voor- als nadelen. Een ambtelijke werkgroep op de Bestuursstaf is momenteel belast met (het onderzoek naar en doen van voor-

stellen op het gebied van) cultuurverandering. Kernwaarden worden in beeld gebracht en op basis van een gedeeld stelsel aan basiswaarden moet een pluriformiteit aan culturen mogelijk zijn. Een gedragen set van basiswaarden is van belang als instrument voor gedragsverandering voor de gehele organisatie. Het van bovenaf opleggen van een gewenste cultuur is natuurlijk niet mogelijk. Cultuur ontstaat van onderaf en neemt vele jaren in beslag. De binnen Defensie bestaande, diep gewortelde, culturen dienen hierbij te worden gerespecteerd, waarbij vernieuwing en verbreding mogelijk moeten zijn. De focus ligt daarmee op de verandering van de bestaande culturen. Het elkaar beter leren kennen en daardoor het leren waarderen van elkaars cultuur zou hieraan een goede bijdrage kunnen leveren.

Cultuurverandering als kritische succesfactor betekent dat de organisatie niet stil mag zitten. Overgaan tot actie en Defensie-medewerkers een perspectief bieden. Dat kan alleen als het gezamenlijk wordt opgepakt. Leidinggevend hebben een duidelijke voorbeeldfunctie en moeten transparante informatie over de te bereiken doelstellingen en gewenste culturaanpassing geven. Hier komt de communicatiefunctie weer om de hoek kijken.... Communicatie en cultuur lijken daarmee tot elkaar veroordeeld. Om cultuurverandering mogelijk te maken is professionele communicatie en een daartoe goed ingerichte organisatie onontbeerlijk. Als het de minister ernst is om werk te maken van cultuur dan moeten de aangekondigde bezuinigingen in communicatieland nog eens goed tegen het licht worden gehouden. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald: de gemiste kansen kunnen nu nog worden gepakt!

Al Muthanna: een stap verder

SFIR-4: een unieke en indrukwekkende ervaring

C.J. Matthijssen – luitenant-kolonel der infanterie*

Inleiding

Van medio juli tot medio november 2004 heeft het 4 (NL) Detachement Irak (SFIR-4) haar taken uitgevoerd in Irak. SFIR-4 was in vele opzichten een bijzondere missie. Eerst en vooral omdat wij, evenals onze voorgangers, te maken kregen met het sneuvelen van een collega. Wachtmeester der eerste klasse Jeroen Severs sneuvelde in de nacht van 14 op 15 augustus in een hinderlaag. Het was een gebeurtenis waarvan de impact op de eenheid pas echt te begrijpen is als je er zelf deel van hebt uitgemaakt. Toch ontstond al snel het besef dat zijn verlies het vervolg van de missie niet mocht vertragen. We moesten door, zijn sneuvelen zou niet voor niets zijn geweest.

Het bijzondere aan onze periode in Irak ten opzichte van die van onze voorgangers was dat deze volgde op de soevereiniteitsoverdracht aan de Irakezen, waardoor de taakinfilling

een ander karakter kreeg. Daarnaast hadden we gedurende ons verblijf in de provincie te maken met zeer verschillende veiligheidsomstandigheden. We begonnen in juli in relatieve rust waarna echter in augustus de spanning opliep, de situatie zeer gespannen was om vervolgens in de loop van de weken daarna weer tot rust te komen.

Het was een missie met bijzondere en vaak ook indringende ervaringen, in velerlei opzichten. Ervaringen niet alleen voor het betrokken personeel, maar ook voor de Nederlandse krijgsmacht in het algemeen. Het is mijn intentie om in dit artikel verslag te doen van onze uitzending in Irak tijdens de periode SFIR-4 en daarbij tevens een aantal relevante lessen te identificeren.

Om de context van de operatie te schetsen beschrijf ik eerst het mandaat en de gevolgen van de soevereiniteitsoverdracht op 28 juni 2004. Vervolgens ga ik in op de taakstelling, mijn oogmerk en de beschikbare middelen. Daarna geef ik weer welke veiligheidsorganisaties in Al Muthanna relevant zijn alsmede de structuren waarin deze samenwerken.

Aansluitend behandel ik de wijze waarop wij de operatie hebben uitgevoerd, waarbij ik achtereenvolgens stilsta bij de ondersteuning van de veiligheidsorganisaties, de *normal framework operations*, civiel-militaire samenwerking (CIMIC) en inlichtingen. Tot slot beschrijf ik een aantal geïdentificeerde lessen.

Mandaat

Op 8 juni 2004 was door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties unaniem resolutie 1546 aanvaard. Deze resolutie sprak zich uit over het herstel van de Iraakse soevereiniteit en de erkenning van de *Iraqi Interim Government* (IIG). Daarnaast was hierin vastgelegd dat de multinationale troepenmacht na 30 juni 2004¹ in Irak aanwezig zou blijven op verzoek van de Iraakse interim-regering.

In de resolutie was verder onder andere het politieke tijdschema, waaronder de verkiezingen, vastgelegd. Deze resolutie bevatte het raamwerk voor de aanwezigheid van de multinationale troepenmacht, waaronder Nederland. Voor de Nederlandse regering was deze resolutie een belangrijk punt om te komen tot de op 11 juni 2004 genomen beslissing om de Nederlandse aanwezigheid nog acht maanden voort te zetten tot maart 2005.

Gevolgen van de soevereiniteitsoverdracht

28 Juni vormde een belangrijke datum, die grote gevolgen had voor de multinationale troepenmacht. Op die dag is de soevereiniteit overgedragen aan de IIG en daarmee kwam de verantwoordelijkheid terug bij de Irakezen zelf. Dit heeft in de praktijk gevolgen gehad die van invloed waren op het functioneren van de Neder-

* De auteur is sinds 3 december 2003 commandant van 13 Infanteriebataljon Luchtmobiel (Air Assault) Regiment Stoottroepen Prins Bernhard. Van juli tot en met november 2004 was hij tijdens de uitzending naar Irak commandant van 4 (NL) Detachement Irak en tevens van 13 (NL) Battlegroup die daarvan het grootste deel vormde.

¹ De datum 30 juni 2004 was de officieel geplande datum voor de soevereiniteitsoverdracht. Vanwege veiligheidsredenen heeft deze overdracht daadwerkelijk op 28 juni 2004 plaatsgevonden.

De door het MP-peloton ondersteunde opleiding van nieuw gevangenis personeel werd afgesloten met de uitreiking van een certificaat (Foto: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

landse Battlegroup (NLBG) in Al Muthanna.

Minder informatie beschikbaar

Deze datum betekende ten eerste dat de *Coalition Provisional Authority* (CPA) ophield te bestaan. Deze tijdelijke bestuurlijke autoriteit onder leiding van Paul Bremmer² had op provinciaal niveau afvaardigingen en daarmee ook in Al Muthanna. Omdat er contacten waren tussen CPA en NLBG was er relatief veel inzicht in de bestuurlijke ontwikkelingen. Bovendien was daardoor informatie be-

schikbaar die vanaf nationaal niveau naar het provinciaal niveau kwam.

Met het wegvallen van CPA viel ook veel operationeel relevante informatie weg. De Irakezen waren nu zelf verantwoordelijk. NLBG was nagenoeg volledig afhankelijk van de welwillendheid van Iraakse autoriteiten en lokale bestuurlijke organen als het gaat om het verkrijgen van dit soort informatie. De *Multinational Division (South East)* (MND(SE)) bleef wel een belangrijke bron voor inlichtingen, maar ook dit hoofdkwartier had te maken met de nieuwe situatie.

Verminderde aanwezigheid

De datum 28 juni betekende ten tweede dat de Irakezen zelf de verantwoordelijkheid kregen voor het handhaven van veiligheid en stabiliteit, en het verder opbouwen van de veiligheidsorganisaties. Vanwege het feit dat de Iraakse veiligheidsinstanties nog niet voldoende opgebouwd waren, was de multinationale troe-

penmacht er om ze daarbij te assisteren. Dat betekende echter wel dat met ingang van 28 juni de Nederlandse *battlegroup* niet meer de primaire verantwoordelijkheid had om de veiligheid te handhaven.

Het initiatief lag daarmee bij de Irakezen. Het gevolg was tevens dat er veel inlichtingen uit de nationale Iraakse lijn niet meer beschikbaar waren voor NLBG, behoudens de inlichtingen die de Irakezen genegen waren te geven.

Ten slotte was, om de soevereiniteits-overdracht daadwerkelijk zichtbaar te maken, de afspraak gemaakt dat de multinationale troepenmacht minder nadrukkelijk aanwezig zou zijn in de steden.

De Iraakse veiligheidsorganisaties zouden zich na 28 juni primair zelf daarop richten. Die verminderde aanwezigheid heeft er ook toe geleid dat minder informatie ingewonnen kon worden in de steden. →

² Nadat het regime van Saddam Hoessein ten val was gebracht is in april 2003 door de coalitie de *Coalition Provisional Authority* opgericht. Dit orgaan was tot 28 juni 2004 verantwoordelijk voor het besturen van Irak. Het heeft zich daarbij gericht op vier pijlers: veiligheid, essentiële diensten, economie en bestuur. Op gebied van bestuur moest het randvoorwaarden creëren voor de *Iraqi Interim Government*. De Amerikaan Paul Bremmer stond aan het hoofd van de *Coalition Provisional Authority*.

De geniecompagnie heeft niet alleen operaties ondersteund, maar ook vele verbeteringen aan de infrastructuur van de eenheid gerealiseerd

(Foto: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

Assistentie is noodzakelijk

Even was de vraag in welke mate de Iraakse autoriteiten en veiligheidsorganisaties na de overdracht nog open zouden staan voor onze bijdrage. Zouden zij niet volledig de verantwoordelijkheid willen nemen en de deur mogelijk dicht doen voor ons? Dat bleek mee te vallen. Snel werd duidelijk dat zij serieus inhoud wilden geven aan hun verantwoordelijkheid, maar ook constateerden wij dat zij beseften dat onze assistentie daarbij nog noodzakelijk was. Ze waren blij met onze ondersteuning, hetgeen naar mijn mening vooral een gevolg is van de wijze waarop wij, maar ook onze voorgangers, de samenwerking hebben ingevuld.

Taakstelling en oogmerk

VN-resolutie 1546 herbevestigde de autorisatie en taken van de multinationale troepenmacht zoals die eerder in VN-resolutie 1511 waren vastgesteld. De daarin genoemde voornaamste taken waren: het waarborgen van veiligheid en stabiliteit, het helpen scheppen van voorwaarden voor het tot stand brengen en voltooien van het politieke en economische wederopbouwproces, en het ondersteunen van de capaciteitsopbouw van de Iraakse veiligheidsorganisaties.

Ondanks de soevereiniteitsoverdracht stelde de resolutie dat de multinationale troepenmacht de bevoegdheid behield om:

alle noodzakelijke maatregelen te treffen die bijdragen aan het handhaven van de veiligheid en stabiliteit in Irak in overeenstemming met de brieven die zijn toegevoegd aan de resolutie.

De verwijzing naar brieven betrof brieven van de Iraakse interim-premier Allawi en de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Powell.

Afgeleid van het bovenstaande en van de door de MND(SE) geformuleerde opdracht, was de opdracht voor NLBG:

Conduct security and stabilization operations in line with MND(SE) lines of operation within boundaries in support of Iraqi Security Forces (ISF) and Iraqi civil authority in order to realize the political process and set the conditions for Iraq becoming a united and stable, democratic state, integrated within the international community.

Om invulling te geven aan deze opdracht heb ik een oogmerk geformuleerd, de basisgedachte van ons optreden:

I intend to assist and support the Iraqi Security Forces (ISF) and Iraqi civil authorities in executing their responsibility to maintain security and stability. We must continue to establish effective ISF to reach a sufficient level of security. This is a prerequisite for free and fair elections in the beginning of 2005. Our presence depends entirely on the consent of the Iraqi people. We must show respect towards the population and culture in the country and we also must maintain our good relationship and contacts with authorities and tribal leaders in order to maintain this consent. I will use CIMIC activities and Information Operations to support this. Our normal framework operations provide us the level of security we need to maintain our freedom of movement on the one hand and enable us to gather intelligence on the other hand. Our presence will be limited in urban areas. Our focus shifts to rural areas and the border area. Situational awareness is crucial within the complex environment of our operation. Therefore intelligence is one of most important issues in this operation. I want everyone to be aware that each and everyone's contribution in the information gathering is important. Continuous attention while on duty is essential. We must perform our tasks professionally and with determination to maintain credibility. The final goal of the mission is that the Iraqi authorities are able to provide their own security and govern the province after free and fair elections in the beginning of 2005.

Organisatie en middelen

4 (NL) Det Irak bestond uit twee hoofdcomponenten, zijnde de battlegroup en het *National Support Element* (NSE). Daarnaast was er een Contingentscommando dat functioneerde als oog en oor van de Chef Defensiestaf. De battlegroup heeft zorg gedragen

voor de uitvoering van de operationele opdracht. Het NSE heeft zorg gedragen voor de externe logistiek, waarmee het een belangrijke randvoorwaarde invulde om de battlegroup in staat te stellen de opdracht te kunnen blijven uitvoeren.

Vanwege de aard van het artikel wil ik me hierna beperken tot de battlegroup, zonder daarmee de inspanningen van het NSE tekort te willen doen.

De kern van NLBG bestond uit 13 Infanteriebataljon Luchtmobiel (Air Assault) van 11 Air Manoeuvre Brigade. Het bataljon bestaat organiek uit drie Infanteriecompagnieën en een Staf- en Antitankcompagnie. Om de taken in Irak te kunnen uitvoeren kregen de compagnieën de beschikking over voertuigen van het type Mercedes Benz softtop en de Patria (Gepantserd Voertuig voor Vredesmissies, GVV). Ten behoeve van de missie is het bataljon aangevuld en getransformeerd tot 13 (NL) Battlegroup. Deze aanvullingen zijn opgenomen in figuur 1.

Naast de genoemde middelen kon de battlegroup nog gebruik maken van het Contra-Inlichtingen- en Veiligheidsdetachement (CIV-det) en het *Signal Intelligence* detachement (SIGINT det). Deze eenheden vielen niet onder de battlegroup, maar beide waren de battlegroup ten dienste binnen de mogelijkheden van hun verantwoordelijkheid.

De staf van NLBG

De organisatie van NLBG was dus nogal uitgebreid ten opzichte van de organieke samenstelling van het bataljon. De staf van het bataljon heeft ook de nodige aanvullingen gekregen om te kunnen opereren als staf van de battlegroup. Normaal gesproken bestaat de staf, naast een commandogroep, uit een Sectie S1 (Personeelszaken), Sectie S2 (Inlichtingen), Sectie S3 (Operatiën), Sectie S4 (Logistiek) en een Sectie S6 (C2-ondersteuning). De staf heeft verschillende aanvullingen gehad (zie figuur 2).

- Een helikopterdetachement met 6 Apache-gevechtshelikopters en 4 Cougar-transporthelikopters;
- Een geniecompagnie voor ondersteuning van operaties op gebied van mobiliteit, contra-mobiliteit en bescherming alsmede voor de instandhouding van de een mortarpeloton 120 mm voor de grondgebonden vuursteun;
- Een *Military Police* (MP) peloton van de Koninklijke Marechaussee voor het opleiden en monitoren van de Iraakse politie;
- Een detachement *Security Sector Reform* (SSR) met functionarissen die zich bezighielden met ondersteuning, begeleiding en training van de overige Iraakse veiligheidsorganisaties;
- Een *CIMIC Support Element* (CSE) voor het uitvoeren en coördineren van alle *CIMIC* activiteiten;
- Een *Field Liaison Team* (FLT) peloton dat human intelligence verzamelde;
- Een wapenlocatieradar (WLR) die ingezet was op twee van de drie kampen om met name mortiervuur te detecteren.
- Een bevoorradingspeloton voor de interne logistiek binnen de battlegroup.
- Gedurende de missie is, op basis van voortschrijdende inzichten, de battlegroup verder nog aangevuld met:
 - twee infanteriepelotons
 - additionele Patria-voertuigen
 - inlichtingencapaciteit

Figuur 1: Deze aanvullingen zijn toegevoegd aan 13 Infanteriebataljon Luchtmobiel (Air Assault) waarmee de eenheid getransformeerd is tot 13 (NL) Battlegroup

Door deze aanpassingen en de werklust bleek in de praktijk veel meer sprake van een brigadestaf (-) dan van een bataljonsstaf (+). Er zijn meerdere factoren die dat veroorzaakten.

- Ten eerste was de ‘span of control’ door de vele toegevoegde organisatie-elementen aan het bataljon enorm vergroot. Dat had zijn weerslag op de werkdruk binnen de staf.
- Ten tweede viel de battlegroup rechtstreeks onder een divisie, namelijk MND(SE). Dit betekende dat de informatiestromen vanuit die

staf, maar ook de informatiebehoefte daarvan groot was.

- Ten derde beschikte de battlegroup over een grote hoeveelheid middelen waarvan de inzet gewoonlijk op stafniveau gecoördineerd wordt. Dit gold zowel voor de *normal framework operations* (NFO) als andere speciale operaties. Zo werd bijvoorbeeld nagenoeg altijd geïntegreerd opgetreden met helikopters. De grond-luchtcoördinatie vindt bij 11 Air Manoeuvre Brigade normaal gesproken op brigadeniveau plaats. Nu droeg de staf van de NLBG hiervoor de verantwoordelijkheid.

- een Sectie S9 (CIMIC);
- een Sectie *Information Operations* (Info Ops);
- een Sectie Communicatie;
- een stafofficier genie, in nevenfunctie vervuld door de Commandant Geniecompagnie;
- een stafofficier *Security Sector Reform* (SSR);
- binnen de Sectie S3: een *Air Liaison Officer* (ALO) als liaison voor de coördinatie op gebied van transporthelikopters, een *Ground Liaison Officer* (GLO) als liaison voor de coördinatie op gebied van de gevechtshelikopters;
- een juridisch adviseur;
- een politiek adviseur (vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken);
- een officier vastlegger (deze functionaris is belast met archivering van alle documenten tijdens de missie).

Figuur 2: Deze uitbreidingen zijn toegevoegd aan de staf van de battlegroup ten behoeve van de missie

- Ten vierde werd er veel informatie gegenereerd binnen de battlegroup door de veelheid aan middelen maar ook door de vele functionaliteiten binnen de staf. Afstemming op stafniveau is noodzakelijk om de juiste samenhang te waarborgen.

De aanpassing van een kleine bataljonsstaf naar een relatief grote battlegroup-staf was een grote stap. Veelvuldig is binnen de staf ongevraagd een beroep gedaan op de flexibiliteit, de inzet en het doorzettingsvermogen van het personeel. Zij zijn echter immer in staat geweest om de commandovoering binnen onze eenheid te waarborgen.

Veiligheidsorganisaties in Al Muthanna

In de provincie Al Muthanna was een aantal veiligheidsorganisaties actief.

De belangrijkste organisatie was de *Iraqi police* (IP). De IP was primair verantwoordelijk voor de wetshandhaving in Al Muthanna. Zij dienden toe te zien op de naleving van veiligheid en zij dienden op te treden bij inbreuken, en daders van inbreuken op te sporen.

De IP bestond bij aanvang van onze inzet uit ruim 1200 mensen. In oktober was een nieuwe ondersteunende eenheid van 650 man opgericht en opgeleid. Op provinciaal niveau stond de IP onder leiding van een *Chief of Police* die ondercommandanten had die verantwoordelijk waren binnen de steden. Daaronder vielen de diverse politiebureaus.

Na 28 juni trad de politie vooral op in de steden. De IP beschikte over een speciale eenheid voor bijzondere operaties, de zgn. *Tactical Support Unit* (TSU).

De *Iraqi National Guard* (ING) was verantwoordelijk voor beveiliging van belangrijke objecten, patrouillegang en controleposten buiten de steden en op belangrijke doorgaande wegen. De ING had een ondersteunende rol ten opzichte van de IP. De ING kon de *Iraqi Police* op verzoek assisteren.

In Al Muthanna was één bataljon ING operationeel. Dit bataljon bestond bij aanvang van onze periode uit circa 530 man. De organieke sterkte van zo'n bataljon was 890 militairen. In oktober heeft de eerste aanvulling van 215 man plaatsgevonden en in november is de tweede en laatste aanvulling gestart met de opleiding, waarmee het bataljon eind november zijn volledige vulling zou bereiken.

De *Iraqi Border Police* (IBP) is de organisatie die verantwoordelijk was voor de grensbewaking. De grens met

De opvoer van extra middelen eind augustus was een logistieke prestatie van formaat. Binnen twee weken na behoeftstelling vanuit de eenheid waren zowel aanvullend materieel als extra personeel in het inzetgebied

(Foto: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

Rechts: Geïntegreerde inzet van helikopters vond plaats bij vele operaties

(Foto: J. Jansen, Sie Communicatie SFIR-4)

Onder: Het helikopterdetachement was gestationeerd op de airbase Tallil

(Foto: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

Saedi-Arabië beslaat zo'n 300 kilometer. De IBP had circa 200 man en drie grensposten tot zijn beschikking. Het moge duidelijk zijn dat dit volstrekt onvoldoende was.

In oktober is toestemming verkregen om het aantal grensposten met acht uit te breiden. Een verdere uitbreiding met personeel was ook noodzakelijk. Er was een plan voor uitbreiding met 500 man, maar hiervoor was medio november nog geen formele toestemming.

Naast genoemde veiligheidsorganisatie was er nog een zogenaamde *Facility Protection Service* (FPS) actief in de provincie. Deze FPS is na de val

van Saddam Hoessein opgericht door de Amerikanen met het doel essentiële infrastructuur te beveiligen. Hiertoe had ieder departement van een ministerie zijn eigen FPS gekregen om zijn eigen essentiële infrastructuur te beveiligen. Zo vinden we FPS bij elektriciteitscentrales, waterzuiveringsinstallaties, scholen en ziekenhuizen.

In oktober is het ministerie van Binnenlandse Zaken overgegaan tot het aanstellen van een apart departement voor FPS waarmee ook binnen elke provincie een aparte coördinator is aangesteld. Daarmee kan tenminste centrale coördinatie plaatsvinden, hetgeen in onze periode onmogelijk was. Dan zou immers met 12 departementen gecoördineerd moeten worden.

tementen gecoördineerd moeten worden.

De belangrijkste veiligheidsorganisaties waren de IP, ING en IBP. Met alle diensten moest samengewerkt worden en hun functioneren moest gemonitord worden. In het kader van de samenwerking was het van belang om de bestaande structuren waarin de organisaties in meer of mindere mate samenwerkten te benutten.

Structuur van de veiligheidsorganisaties

Er zijn twee structuren waarin de veiligheidsorganisaties in Al Muthanna

Een symposium houden voor commandanten van veiligheidsdiensten bleek een succes en droeg bij aan het draagvlak voor het 'Provincial Joint Operations Centre', verbetering van wederzijds begrip en samenwerking

(Foto: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

samenwerken. Dat is ten eerste het *Provincial Security Committee* (PSC) en ten tweede het *Provincial Joint Operations Centre* (PJOC).

Provincial Security Committee (PSC)

Dit comité is het forum waarin de commandanten en hoofden van veiligheidsorganisaties onder leiding van de gouverneur van de provincie wekelijks bijeenkomen. Vertegenwoordigd hierin zijn de *Chief of Police*, commandant 603 *Iraqi National Guard* Bataljon, commandant *Iraqi Border Police* en de commandant van de brandweer. Voorts had ik als commandant NLBG zitting in dit forum.

In dit comité vond overleg plaats over beleidsmatige aangelegenheden en coördinatie op provinciaal niveau. De kwaliteit en inhoud van vergaderingen varieerde nogal en voldeed zeker niet aan de ons bekende norm. Er zijn echter wel vergaderingen geweest, vooral in moeilijke tijden, waarbij er soms diepgaand inhoudelijk werd gediscussieerd over de te volgen koers.

Bovendien was duidelijk dat het PSC de intentie had ten volle zelf verant-

woordelijkheid te nemen. Die wil was een cruciale voorwaarde voor verbetering. Het veiligheidscomité heeft ook de verantwoordelijkheid voor de aansturing van het PJOC.

Provincial Joint Operations Centre (PJOC)

Het *Provincial Joint Operations Centre* (PJOC) was medio juli nog niet meer dan een meldkamer waarin IP, ING en IBP vertegenwoordigd waren. Deze meldkamer is vergelijkbaar met de 1-1-2 alarmcentrale in Nederland. Men beschikte over een centraal telefoonnummer waar iedereen calamiteiten en inbreuken op veiligheid kon melden. Het nadeel was nog dat de IP ook zelf nog over twee meldkamers beschikte. Het aantal meldingen bij het PJOC was derhalve aanvankelijk vrij gering. Dit zou in de toekomst veranderen.

Binnen het gebied van verantwoordelijkheid van MND(SE) is per provincie gewerkt aan de verdere omvorming tot een PJOC. Het PJOC moest te zijner tijd bestaan uit een meldkamer, een operatiekamer, een planningsectie en een inlichtingensectie. Het doel was

om alle meldingen waarvoor inzet van veiligheidsdiensten nodig was te laten samenkomen in het PJOC en om aldaar de inzet van veiligheidsdiensten te initiëren en te coördineren.

Voorts moest het PJOC voorzien in calamiteitenplannen voor de gehele provincie. Met het PJOC moest in de toekomst efficiënte en effectieve inzet van veiligheidsorganisaties zijn gewaarborgd.

Security Sector Reform (SSR)

Het zwaartepunt in de operatie was de verdere opbouw en vorming van de Iraakse veiligheidsorganisaties in de provincie Al Muthanna. Na ons aantreden hebben we hiertoe een plan laten uitwerken voor de verdere begeleiding en vorming van de veiligheidsorganisaties. Het was noodzakelijk om op grond van de bestaande situatie en de veranderingen na 28 juni vast te stellen welke activiteiten wij zouden kunnen en moeten ondernemen om inhoud te geven aan de verdere opbouw, vorming en begeleiding van de veiligheidsorganisaties. Een aantal constatering lag ten grondslag aan ons plan.

Het was gebleken dat alleen maar monitoren van veiligheidsorganisaties niet voldoende was om ze ook daadwerkelijk op een hoger plan te brengen. Tevens was het duidelijk dat het leiderschap binnen de veiligheidsorganisaties nadrukkelijk de aandacht verdiende.

Voorts was de samenwerking tussen de veiligheidsorganisaties nog erg mager en het draagvlak voor het PJOC was bij de commandanten nog nauwelijks waarneembaar. Daarnaast signaleerden we ook dat het draagvlak bij de bevolking voor IP en ING gering was.

Behalve de genoemde constatering was het voorts van belang om de speerpunten uit het *Security Sector Reform*-plan van MND(SE) mee te nemen. Deze lagen vooral op het vlak van het PJOC, de verdere training van

de eerder genoemde *Tactical Support Unit*, en voorzien in meer materieel.

Dit alles heeft geleid tot ons eigen plan waarin vooral de navolgende elementen zijn verwerkt. Binnen de IP wilden we trachten naast monitoren ook meer te doen aan het begeleiden en de verdere training van de *Tactical Support Unit* (TSU) en het verder aanpakken van een aantal specifieke gebieden, zoals politiebureaus, *check-points*, gevangenissen en de oprichting van een IP-trainingscentrum.

Bij zowel IP, ING als IBP hebben we ons voorgenomen meer gezamenlijke activiteiten uit te voeren (operationele taken zoals bijvoorbeeld patrouilles en trainingen) en aandacht te besteden aan leiderschap. Voorts wilden we de samenwerking tussen de veiligheidsorganisaties (vooral IP en ING) verbeteren binnen de steden. Op het gebied van het *Provincial Joint Operations Centre* was het plan om trainingen voor PJOC-personeel en veiligheids-

organisaties te gaan organiseren en voorts om te werken aan verbetering van het draagvlak bij de veiligheidsdiensten voor het PJOC. In algemene zin wilden we ook trachten bij te dragen aan verbetering van draagvlak bij de bevolking voor de eigen politie en Nationale Garde.

Resultaten

Als we nu terugkijken, dan kunnen we constateren dat veel van de voornemens ingelost zijn. Dat wil overigens niet zeggen dat ten tijde van de overdracht aan SFIR-5 de eindsituatie al was bereikt. Dat kan ook niet, want veel van de personele uitbreidingen waren nog niet voltooid. Onze bijdrage moet worden gezien in het traject van de gehele SFIR-missie, die ook doorliep na SFIR-4.

Zonder volledig te willen zijn, wil ik een aantal resultaten noemen die we in onze periode bereikt hebben. Ten

eerste is de onderlinge samenwerking tussen de veiligheidsorganisaties aanzienlijk verbeterd. Met name op het uitvoerende vlak binnen de steden waren de verbeteringen zichtbaar. Dit was een gevolg van de initiatieven die vooral ook op compagniesniveau genomen zijn ter verbetering van overleg, maar ook daadwerkelijke afstemming en gezamenlijk optreden.

Ten tweede is gaandeweg het draagvlak voor het PJOC gegroeid. Door het uitvoeren van de bouw van de benodigde infrastructuur, het organiseren van een symposium, het organiseren van oefeningen en het zorgvuldig betrekken van commandanten bij het uitwerken van de plannen is het draagvlak vooral bij commandanten gegroeid. Er lag een goede basis voor onze opvolgers om te werken aan een goed functionerend PJOC.

Ten derde is het functioneren van de veiligheidsorganisaties verbeterd, vooral door het uitvoeren van geza-

Trainen van procedures en vaardigheden heeft de voortdurende aandacht gehad van iedereen

(Foto: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

Geografisch overzicht van de ontplooiing van 4 (NL) Det Irak

menlijke activiteiten, maar ook door het geven van adviezen en het monitoren. Ook het zelfvertrouwen van de organisaties, vooral bij de *Iraqi Police*, is gegroeid. Dit is onder meer het gevolg van het daadwerkelijk assisteren van de politie in de weken dat de veiligheidssituatie verslechterde als gevolg van de oplopende spanningen elders in Irak.

Er zijn in die tijd meerdere verzoeken geweest voor daadwerkelijke assistentie. Zo is bijvoorbeeld in de nacht van 3 september gezamenlijk patrouillegang uitgevoerd in As Samawah. Alle verzoeken hebben we altijd ingewilligd om juist ook een bijdrage te leveren aan vergroting van het zelfvertrouwen van de eigen politie. Hier-

door is tevens de patrouillegang van de IP weer op gang gekomen in bepaalde wijken die tot dan gemeden werden door de IP.

Ten vierde is het draagvlak bij de bevolking vergroot. Het feit dat de IP heeft laten zien bereid te zijn ook in moeilijke tijden op te treden heeft hiertoe bijgedragen. Ook hier geldt dat er nog een weg te gaan is, maar van verbetering was zeker sprake.

Normal Framework Operations (NFO)

Het doel van *Normal Framework Operations* was om de eigen vrijheid van handelen te waarborgen, te voor-

zien in inlichtingen, onze aanwezigheid te tonen en onze eigen *force protection* te waarborgen. Elke infanteriecompagnie had zijn eigen gebied van verantwoordelijkheid. De Alfa-compagnie was verantwoordelijk voor As Samawah en de directe omgeving, de Bravo-compagnie voor Ar Rumaythah en omgeving en de Charlie-compagnie voor Al Khidr en omgeving.

Het grote woestijngebied, inclusief het grensgebied met Saoedi-Arabië, was een verantwoordelijkheid voor de battlegroup. Hiervoor werden veelvuldig bataljonsmiddelen als verkenningpeloton en Apache-gevechtshelikopters ingezet. Voorts zijn in dit gebied meerdere malen aparte operaties voorbereid. In feite vormden de

NFO de randvoorwaarden om invulling te kunnen geven aan het zwaartepunt in de operatie, namelijk SSR.

Patrouilles

Patrouillegang is één van de belangrijkste deelgebieden van de NFO. Dagelijks vonden tussen de 20 en 30 patrouilles plaats variërend op tijdstippen verspreid over 24 uur. Doorgaans bestond een patrouille uit een infanteriegroep: een sergeant met een korporaal plaatsvervanger, zes soldaten en twee voertuigen Mercedes Benz-soffitop. Voor vertrek bereidde de groep zich voor, onder andere met een briefing, en na terugkeer vond de afwikkeling plaats, waaronder een debriefing en rapportage.

Patrouilles konden ondersteund worden door Apache-gevechtshelikopters of uitgevoerd worden met behulp van transporthelikopters. Onvoorspelbaarheid was een belangrijk gegeven in de patrouillegang in het kader van de eigen veiligheid. De onvoorspelbaarheid zat hem in tijdstippen, tijdsperiodes, locaties, opdrachten en de al dan niet geïntegreerde inzet van gevechtshelikopters.

'Force protection'

Force protection vergde voortdurend de aandacht en de nodige capaciteit. Het in stand houden van beveiliging voor de kampen alsmede het beveiligen van konvooien eiste gemiddeld bijna eenderde van de beschikbare capaciteit aan gevechtskracht op. Op vele manieren is creatief gezocht naar mogelijkheden om de vrij beschikbare capaciteit te vergroten. Er is kritisch gekeken naar de benodigde capaciteit voor basebeveiliging, voor *Quick Reaction Forces*, maar ook naar de efficiency van konvooplanning. Uiteindelijk is er op alle niveaus winst geboekt om te komen tot een zo doelmatig mogelijke inzet van middelen.

Het 'air manoeuvre' concept

Bij alle NFO is telkenmale de meerwaarde van het *air manoeuvre* concept gebleken. De vele jaren training binnen 11 AMB hebben hun waarde

bewezen tijdens deze operatie. De gezamenlijke *Standing Operating Procedures* alsmede het wederzijdse begrip en de wederzijdse kennis en ervaring bij grond- en luchtcomponent hebben bijgedragen tot optimale inzet van middelen.

De Apache-gevechtshelikopter was een waardevol middel. Tegenstanders hadden grote angst voor de Apache. Voor de eigen troepen op de grond was dit middel een zeer welkome en vertrouwenwekkende steun. Binnen de mogelijkheden was de *aerial presence* zo optimaal als mogelijk. Ook hierbij gold echter dat ons eigen optreden onvoorspelbaar moest blijven.

Specifieke operaties

Gedurende de inzetperiode zijn vele specifieke operaties uitgevoerd. Dit zijn operaties die niet als reguliere NFO plaatsvinden, maar een bepaalde doelstelling hebben en daarmee ook een aparte voorbereiding vergen. Vele van deze operaties zijn *joint* en/of *combined* uitgevoerd.

Doorgaans heeft hierbij altijd geïntegreerde inzet van gevechts- en/of transporthelikopters plaatsgevonden. Bovendien is in veel gevallen sprake geweest van samenwerking met andere coalitiepartners, zoals Britten en/of Amerikanen. Bij deze operaties valt te denken aan de in figuur 3 weergegeven voorbeelden.

- Verkenningen van het grensgebied met Saoedi-Arabië;
- *Cordon and search* operaties om (bepaalde) objecten af te grendelen en te doorzoeken;
- Lift operaties om verdachte personen aan te houden;
- *Knock-talk-search* operaties om objecten binnen te gaan en te doorzoeken, in beginsel op vreedzame wijze, in overleg;
- Operatie ter beveiliging van de *Iraqi Survey Group*, dit is een speciale taakgroep die belast was met het opsporen van massavernietigingswapens;
- Gezamenlijke operaties met *Iraqi Police*, *Iraqi National Guard* of *Iraqi Border Police*;
- Operaties ter afschrikking van smokkelactiviteiten in de woestijn;
- Operaties ter beveiliging van de verplaatsingen van coalitiepartners door ons gebied van verantwoordelijkheid (het Zuid-Koreaanse contingent, 1 (UK) Black Watch);
- Beveiliging van *Main Supply Routes*.

Figuur 3: Verschillende soorten operaties die door de battlegroup zijn uitgevoerd

Oplopende spanning in augustus

Begin augustus liep in Najaf de spanning op toen Sadr-milities zich verschansten in de heilige plaatsen, waaronder de Imam Ali moskee, en de Amerikanen samen met Iraakse veiligheidstroepen aanstalten maatregelen om deze milities daaruit te verdrijven. Als gevolg daarvan liep onvermijdelijk ook de spanning in Al Muthanna op.

De heilige plaatsen hebben grote betekenis voor de zeer gelovige sji-itsische bevolking in de zuidelijke provincies. De mensen volgden de ontwikkelingen dan ook met argusogen en de dreiging van geweld tegen de heilige plaatsen veroorzaakte spanning en onrust. Daarnaast begonnen Sadr-aanhangers zich ook in Al Muthanna te roeren. In Al Muthanna was geen sprake van grootschalig georganiseerde aanhang. Het ging eerder om groepen van enkele tientallen. Deze groepen steunden het gewapend optreden van de Sadr-milities echter wel degelijk.

Daarnaast was er onder een deel van de lokale bevolking sprake van Sadr-sympathie zonder onmiddellijk ook het geweld te steunen. Dit is te verklaren uit enerzijds het feit dat Sadr opkomt voor de minderbedeelden en hij anderzijds op dat moment een sterke vuist maakte tegen de Amerikanen. In die tijd intimideerden en bedreig-

Linksboven: Vanuit een tijdelijke 'Forward Operating Base' zijn in oktober operaties in de woestijn uitgevoerd

(Foto's: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

Midden: Klimatologische en terreinomstandigheden in de woestijn eisten het uiterste van personeel en materieel

Onder: Naast een bijzondere cultuur kent Irak ook bijzondere landschappen

den Sadr-milities velen onder de bevolking. Dit had tot gevolg dat de bevolking en ook autoriteiten merkbaar terughoudender werden in de contacten met ons.

Vooraf in die tijd hebben we te maken gehad met een aantal gewelddadige incidenten, waarbij de hinderlaag in de nacht van 14 op 15 augustus het trieste dieptepunt vormde. Zeer waarschijnlijk hebben we daarbij te maken gehad met Sadr-aanhangers van buiten de provincie die met steun van mensen in Ar Rumaythah deze hinderlaag hebben uitgevoerd. Gelukkig is daarbij door professioneel optreden van de ingezette subeenheden erger voorkomen.

Na de hinderlaag hebben we getracht zoveel als mogelijk de NFO en andere activiteiten voort te zetten. De opdracht was immers niet veranderd. Buiten patrouillegang hebben we de verplaatsingen beperkt tot het strikt noodzakelijke. Activiteiten in het kader van SSR en CIMIC zijn zoveel mogelijk voortgezet, tenzij dat in het licht van de veiligheidssituatie niet verantwoord was.

In enkele gevallen is de Patria ingezet, maar de patrouillegang is zoveel mogelijk uitgevoerd met MB-softtop. Patrouilleren met een Patria heeft grote nadelen ten opzichte van de MB-

**Rechtsboven: Logistieke
instandhouding vond plaats
door onder meer vele konvoeien
over grote afstanden**

(Foto's: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

**Midden: Patrouillegang
vond 24 uur per dag plaats**

**Onder: Patrouillegang toonde
niet alleen onze aanwezigheid
maar droeg ook bij aan het
verzamelen van inlichtingen en
het onderhouden van goed
contact met de burgerbevolking**

softtop. Met de Patria is het niet mogelijk om goed contact met de bevolking te hebben. De uitstraling van een dergelijk groot pantservoertuig is veel agressiever. Bij calamiteiten is het voertuig minder flexibel in het optreden en voorts is het personeel veel kwetsbaarder doordat een complete groep in de Patria potentieel 'sitting duck' is. Natuurlijk biedt het een bepaalde mate van bescherming, maar gezien onze wijze van optreden maakten we alleen een enkele keer gebruik van de Patria.

De uitkomst van de spanning in augustus was lang onzeker. Verdere escalatie was niet ondenkbaar als de situatie in Najaf langer zou voortduren. Met de terugkeer van sji-itisch geestelijk leider Al-Sistani naar Irak en diens tocht vervolgens naar Najaf leek een mogelijke oplossing nabij. Die oplossing kwam er op vreedzame wijze. Daarmee kwam ook een einde aan de spanning in Al Muthanna en langzaam maar zeker keerde de rust weer. Bij de bevolking was er na de vreedzame oplossing duidelijk sprake van blijdschap en opluchting.

Met onze inlichtingenoperatie hebben we getracht daders en verantwoordelijken van de hinderlaag op te sporen. Begin september heeft dat geleid tot het uitvoeren van een operatie waarbij we op twee locaties acht verdachten

hebben aangehouden. Volgens vaste procedures zijn deze verdachten overgedragen aan de Britten.

Uiteindelijk is door de Britten na uitgebreid onderzoek vastgesteld dat er onvoldoende bewijs was om te kunnen aantonen dat zij betrokken waren bij de hinderlaag en de beschietingen tegen onze eenheden.

CIMIC

Het uitvoeren van CIMIC was niet de hoofdtak van de battlegroup, maar een waardevolle en noodzakelijke neventaak. In een operatie als deze is het van groot belang om het draagvlak bij de bevolking te behouden. Dit bereik je eerst en vooral door de wijze van optreden, maar uiteindelijk kijkt de bevolking ook naar concrete resultaten.

Derhalve vormde CIMIC een belangrijke pijler in de operatie. De intentie met CIMIC was om verspreid in de provincie zichtbare effecten te realiseren. De battlegroup beschikte hiervoor over een *CIMIC Support Element* (CSE) op bataljonsniveau, met liaisonelementen op compagniesniveau.

Daarmee kon de compagniescommandant binnen zijn eigen gebied van verantwoordelijkheid invulling geven aan behoeftes van de bevolking en autoriteiten. Dit liep doorgaans via de gemeenteraden van de steden. Het CSE onderhield contacten met de departementen en richtte zich daarmee op projecten op provinciaal niveau.

Erg waardevol bij de invulling van CIMIC-activiteiten waren de assessments die gemaakt werden door de Functioneel Specialisten. Dit zijn gemilitariseerde civiele functionarissen met een bepaalde expertise die tijdelijk uitgezonden werden. Zo zijn er bijvoorbeeld assessments gemaakt op het gebied van water, elektriciteit, landbouw, veeteelt en riolering.

Op basis van deze assessments was het mogelijk om de juiste prioriteit te stellen in projecten, maar ook om de

samenhang der dingen te kunnen bewaken en daarmee te voorkomen dat door een bepaald project ongewenste neveneffecten zouden optreden.

Bij de planning en uitvoering van projecten was het ook zaak om zoveel mogelijk verantwoordelijkheden bij de Irakezen zelf neer te leggen. Zo konden departementen en/of gemeenteraden projectvoorstellen doen en prioriteiten stellen. Realisatie van projecten kwam altijd via een aanbestedingsprocedure terecht bij lokale aannemers.

Inlichtingen

Inlichtingen zijn van uitermate groot belang in iedere militaire operatie. Dat was in Irak niet anders. Wat wel anders was, was het feit dat de complexiteit van de omgeving in het ope-

ratiegebied het belang alleen maar groter maakte. NLBG trad op in een groot gebied waarin vele actoren een rol speelden. Al deze actoren hadden in meer of mindere mate een relatie met elkaar.

Daar komt bij dat de bevolking een stammenstructuur kent. Dat wil zeggen dat nagenoeg iedereen in de provincie bij een bepaalde stam hoort. Het is derhalve altijd van belang te weten bij welke stam iemand hoort om zo beter te kunnen bepalen welk (stammen)belang meespeelt bij zijn handelen. De loyaliteit aan de stam gaat in de praktijk boven alles.

Het bijzondere aan deze operatie was tevens het feit dat we te maken hebben gehad met een irregulier optredende tegenstander. Een belangrijk kenmerk daarvan is dat hij deel uitmaakt van de bevolking en niet her-

Voor het identificeren en begeleiden van vele projecten onderhield CIMIC-personeel contacten met autoriteiten op provinciaal en stedelijk niveau

(Foto: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

lokatie veel aanloop, waarmee ook veel informatie kon worden verzameld.

Er is door onze voorgangers nog gezocht naar een alternatieve lokatie in de stad voor deze eenheden, maar om een aantal redenen is besloten om het FLT en het CSE te huisvesten op de base. Daardoor verminderde de aanloop bij FLT en CSE, waardoor zij minder informatie konden verzamelen ten opzichte van de situatie voor 28 juni. Desalniettemin waren zij belangrijke verzamelorganen.

Het onderhouden van contacten, vooral door commandanten, is absoluut noodzakelijk. Dit is van belang om de goede verstandhouding te onderhouden, maar ook om informatie te verkrijgen en bovenal *situational awareness* te hebben om de juiste beslissingen te kunnen nemen in de context van de omgeving. Mijn contacten richten zich op het provinciale niveau en die van de compagniescommandanten op het stedelijk niveau.

'Lessons identified'

Op alle niveaus in de eenheid zijn vele ervaringen opgedaan en daarmee ook vele lessen geïdentificeerd. Ik noem er een aantal.

- Wederom is aangetoond dat het nog immer van belang is om te blijven opleiden en trainen voor *worst case* situaties, dus kunnen optreden in het hoge deel van het geweldsspectrum. Als je daarop voorbereid bent, dan ben je in staat om te overleven en je opdracht te kunnen blijven uitvoeren. We hebben ervaren dat omstandigheden in zeer korte tijd kunnen omslaan. Ook is het noodzakelijk te allen tijde escalatie-

dominantie te kunnen garanderen. Middelen die aanvankelijk mogelijk als te zwaar voor de missie worden beschouwd, blijken bij plotseling oplopende spanning onmiddellijk onmisbaar. Het van huis uit meegeven van deze middelen strekt dan ook tot de aanbeveling.

- Dit was de eerste operationele inzet van een *air manoeuvre* taakgroep. Voor het eerst zijn eenheden van de Tactische Helikopter Groep en een Infanteriebataljon van de Luchtmobiele Brigade (Air Assault) gezamenlijk ingezet. Tijdens de missie is gebleken dat de gezamenlijke training en de gezamenlijke doctrine (*air manoeuvre* concept) absoluut tot zijn recht komen. De enorme tijd-/ruimtefactoren, de (potentiële) tegenstander, maar ook de opdracht maakten dat een *air manoeuvre* taakgroep hier zeer goed op zijn plaats was.
- De opleiding en training (O&T) die we kennen binnen 11 AMB is goed gebleken. De initiële opleiding van onze soldaten en vervolgens de eenheidstraining op groeps- en pelotonsniveau bieden een goede basis voor optreden in moeilijke omstandigheden. In de situaties waarin plaatselijk en tijdelijk sprake is geweest van een hoog geweldsniveau, is gebleken dat onze militairen zich daarin uitermate goed hebben staande gehouden en op basis van geleerde drills en gezond verstand hebben opgetreden. Dat geeft een commandant echt vertrouwen in zijn mensen maar ook in hun training.
- Het optreden in een operatie met een irregulier optredende tegenstander die onvoorspelbaar is en bovendien niet te onderscheiden is van de lokale bevolking maakt dat alle personeel voortdurend alert moet zijn en enorm flexibel. Het doet voortdurend een beroep op de mentale weerbaarheid. Respectvol optreden jegens de bevolking moet in voorkomend geval zeer snel kunnen overgaan in vastberaden en doortas-

kenbaar is. Dat betekent dat de afhankelijkheid van *human intelligence* (HUMINT) erg groot was.

Het nadeel van HUMINT is dat de betrouwbaarheid van de informatie getoetst moet worden. Dat was vervolgens dan ook de moeilijkheid. Zo'n 90 procent van de grote hoeveelheid informatie was niet zonder meer betrouwbaar. Dat maakte het verwerken van informatie tot inlichtingen een grote uitdaging.

Alle subeenheden hadden in meer of mindere mate een belangrijke rol in het verzamelen van informatie. Het *Field Liaison Team* peloton en het *CIMIC Support Element* hadden tot 28 juni hun werkplak in het CPA-geboouw in de stad. Met het verdwijnen van CPA werd echter ook de daarvoor gebruikte lokatie in de stad ontmanteld. Zij hadden op die gunstige

tend optreden op het moment dat de tegenstander vijandelijke daden of intenties toont ('best friend but worst enemy'). Het gevolg is ook dat alle personeel, de infanterist maar ook de niet-infanterist en de staffunctionaris, zijn of haar militaire basisvaardigheden moet beheersen. Het zijn immers niet alleen de infanteristen die de risico's lopen. Iedereen kan te maken krijgen met aanslagen. Dan is het zaak om met de juiste drill te reageren om erger te voorkomen.

- Op het gebied van ons inlichtingenstelsel zien we een aantal mogelijk verbeterpunten. De complexiteit van de omgeving waarin opgetreden is, heeft duidelijk gemaakt dat grote hoeveelheden informatie verwerkt moeten kunnen worden. Bovendien is gebleken dat iedereen een rol heeft in het verzamelen van informatie. Dit leidt tot een aantal lessen.

Ten eerste is er een grote behoefte aan HUMINT-capaciteit. Juist in een complexe omgeving als deze is deze gespecialiseerde capaciteit nodig. Het gaat daarbij niet alleen om verzamelcapaciteit, maar ook om verwerkings- en analysecapaciteit.

Ten tweede is het aan te bevelen om de commandanten die de dagelijkse patrouilles uitvoeren, groepscommandanten, vaardigheden aan te leren en te trainen waarmee ze in staat zijn beter door te vragen en daarmee meer informatie los te krijgen in contacten. Daarmee kunnen we aan de basis het winnen van informatie al verbeteren.

Ten derde verdient het aanbeveling om bij gevechtseenheden structureel ten minste één inlichtingenfunctionaris op compagniesniveau in de organisatie op te nemen. Daarmee voorkomen we dat we nu telkenmale bij uitzendingen iemand tijdelijk in de organisatie opnemen en opleiden. Inlichtingenwerk is een apart en moeilijk vakgebied.

Skills en drills zijn de basis voor professioneel optreden

(Foto: R. Mol, Sie Communicatie SFIR-4)

Tot slot

In dit artikel heb ik getracht u enig inzicht te geven in de operatie van SFIR-4 in de provincie Al Muthanna in Irak. Ik heb daarbij enkele van onze ervaringen verwoord. We hebben ervaren dat de risico's groot zijn en voortdurend op de loer liggen. Helaas heeft Jeroen Severs zijn inzet met de hoogste prijs moeten betalen. Dat is een harde gewaarwording die ons nogmaals doet beseffen welke risico's onlosmakelijk verbonden zijn aan ons beroep.

Als commandant is het na zo'n verlies moeilijk te spreken van een geslaagde operatie. Zijn sneuvelen blijft voor mij immers altijd verbonden aan deze missie waarvoor ik de verantwoording droeg. Toch denk ik dat alle mannen en vrouwen van SFIR-4 trots mogen zijn op hetgeen er gezamenlijk is gepresteerd. Er is een wezenlijke en tastbare bijdrage geleverd aan de

wederopbouw van Irak in het algemeen en de provincie Al Muthanna in het bijzonder. Maar er is meer: wat mij betreft hebben we ook bewezen dat we ons vak verstaan, ook op momenten dat succesvol optreden niet zonder meer zo vanzelfsprekend was.

Iedereen heeft in zijn eigen vakgebied een enorme ervaring opgedaan. Een ervaring die vaak veel verder gaat dan de professe alleen. In een land met een bijzondere historie en cultuur, en onder vaak moeilijke omstandigheden, zijn onbetaalbare levenslessen geleerd. Na deelname aan zo'n missie is vrijheid, die soms zo vanzelfsprekend lijkt, veel beter op waarde te schatten.

Naarmate de tijd zal verstrijken en Irak op weg gaat naar een nieuwe toekomst zal onze bijdrage in een breder perspectief komen te staan. Ik heb de overtuiging dat we de provincie Al Muthanna een wezenlijke stap verder hebben gebracht.

Goed en fout in de Koude Oorlog

drs. A.C. Tjepkema, kolonel b.d. van de Koninklijke Luchtmacht

Inleiding

In november 2003 organiseerde de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht, samen met het Instituut voor Militaire Geschiedenis en de Sectie Luchtmachthistorie, onder voorzitterschap van prof. dr. Herman Amersfoort een conferentie in Amsterdam onder de titel: *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog: 1966-1989*. Van deze conferentie verscheen in 2004 een gelijknamige bundel opstellen.¹

In het bijzijn van enkelen die in de betreffende periode zelf geschiedenis hadden gemaakt, zoals Bram Stemerding, Mient-Jan Faber en Meindert Stelling, gaven dertien inleiders commentaren op deelaspecten van de periode. Drie van die inleidingen waren gewijd aan het kernwapenvraagstuk, dat in een goed deel van genoemde periode het openbaar debat had bepaald. In de discussieperiode aan het einde van de dag kreeg dat vraagstuk de volle aandacht. Met name werd de rol van generaal-majoor M.H. von Meijenfeldt in het voeren van actie tegen de plaatsing van kruisvluchtwapens belicht.

Toen ik tijdens dat debat de vraag stelde of niet uit de dossiers van de Stasi (*Staatssicherheidsdienst*) meer helderheid was verkregen over diens rol, stond Beatrice de Graaf op om haar bevindingen als onderzoekster in de DDR-archieven weer te geven. Zij

bleek een uitgesproken mening te hebben over 'de generaal van de vredesbeweging'. Zelfs zou hij zijn contacten in de DDR hebben aangespoord zich bij hun ondermijnende activiteiten vooral op Nederland als zwakste schakel in de NAVO-verdediging van Centraal-Europa te concentreren.

Intussen is in december 2004 het onderzoek van Beatrice de Graaf met een promotie afgerond.² Deze promotie heeft veel aandacht gekregen in de media en vooral de positie van wijlen generaal Von Meijenfeldt is daarin breed uitgemeten. Was hij een generaal met een opvallende eigen mening of moet hij achteraf als een landverrader worden gezien?

Als de hiervoor geciteerde uitspraak van de auteur van *Over de muur* correct is, dan moet voor het laatste worden gevreesd. Echter, deze opvallende uitspraak vind ik in haar werk niet met zoveel woorden terug. Toch bevat het voldoende belastende informatie om te concluderen dat Von Meijenfeldt als prominent lid van de vredesbeweging³ willens en wetens de autoriteiten in de DDR de helpende hand reikte en dus 'fout' handelde in de Koude Oorlog.

Dit artikel beoogt aan de hand van de twee genoemde boeken een overzicht te geven van de omstandigheden waaronder het kernwapendebat in en buiten de krijgsmacht werd gevoerd. Met name de rol van Von Meijenfeldt daarin zal worden belicht.

Verder komen aan de orde: de invloed van het debat op het Nederlandse veiligheidsbeleid, de pogingen van de DDR dat beleid te ondermijnen en hoe Defensie jarenlang worstelde met dissidente officieren als Meindert Stelling.

Ik zal niet schromen hier en daar, mede aan de hand van mijn persoonlijke ervaringen in deze maatschappelijk discussie, mijn oordeel weer te geven. Ik sluit af met een advies aan officieren die zich aangetrokken voelen tot massabewegingen.

1 Zie J. Hoffenaar, J. van der Meulen en R. de Winter (red.), *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog 1966-1989*, uitgeverij SDU, Den Haag 2004, ISBN 90 12 10090 9, 306 p. In het bijzonder de hoofdstukken 'Dutch Disease is better for Peace'. *Nederland en het kruisrakettendebat 1979-1986* van R.C. van Diepen, *Geloofwaardigheid op de tocht? Het kernwapendebat in de krijgsmacht 1978-1987* van J.A.M.M. Janssen en *Generaals voor de Vrede. Oost-Duitse beïnvloeding van Nederlands protest, 1980-1989* van de hand van B.A. de Graaf zijn hier relevant.

2 Het proefschrift van B.A. de Graaf is getiteld: *Over de muur, de DDR, de Nederlandse kerken en de vredesbeweging*, uitgeverij Boom, Amsterdam, ISBN 90 8506 024 9, 291 p., prijs € 29,50.

3 De term 'vredesbeweging' is een verzamelnaam voor organisaties als het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV), Pax Christi, Stop de Neutronenbom, Komitee Kruisraketten Nee, veelal gesteund door onder meer Christenen voor het Socialisme, Vrouwen voor Vrede, Kerk en Vrede, de Raad van Kerken in Nederland, de Nederlands Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken en de linkse politieke partijen plus de linkervleugel van het CDA.

Von Meijenfeldt

Michiel von Meijenfeldt (1923-90) was met zijn opvattingen over leger-
vorming (meer mobilisabele een-
heden, minder parate) al vanaf 1970
in het nieuws, toen hij in de rang van
luitenant-kolonel directeur van het
Studiecentrum voor Militair Leiders-
schap werd. Politiek en kerkelijk be-
hoorde hij tot de prominenten in de
Anti-Revolutionaire Partij en de Ge-

reformeerde Kerken, met name waar
het ging om het terugdringen van de
rol van kernwapens in de NAVO-strate-
gie. Hij was korte tijd voorzitter van
het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV).

Omstreden was zijn benoeming – op
voordracht van staatssecretaris Ste-
merdink – tot gouverneur van de KMA
in 1976, niet alleen omdat het niet ge-
bruikelijk was van de ene dag op de
andere van kolonel tot generaal-ma-

jaar te worden bevorderd, maar ook
omdat deze politieke benoeming af-
komstig was van minister Vredeling,
tegen wie *De Telegraaf* campagne
voerde, zeggend dat de nieuwe gou-
verneur de gelegenheid kreeg ‘cadet-
ten met zijn atoompacifistische
ideeën te besmetten’.

In de praktijk toonde Von Meijenfeldt
zich een toegewijde gouverneur, die
zich qua leiderschap en wetenschap-
pelijke interesse met gemak kon me-
ten met heel wat voorgangers en op-
volgers. Het docentenkorps liep dan
ook met hem weg, zo meldde een
oud-docent tijdens genoemde confe-
rentie.

Mijn dienstervaringen met Von Me-
ijenfeldt (als chef-staf van de 13de bri-
gade) waren evenzeer positief, maar
als lid van de Gereformeerde Kerken
en lezer van *Trouw* kwam ik in de
tweede helft van de jaren zeventig
meer en meer in een gewetensconflict
met de prominente rol die de vredes-
beweging in die kringen onder zijn
leiding was gaan spelen.

Op 15 september 1977 schreef Von
Meijenfeldt een artikel in *Trouw* over
de ontoelaatbaarheid van de kern-
bewapening, dat mij tot een weer-
woord in diezelfde krant noopte.
Waar mijn opponent meende dat de
NAVO moest afzien van kernwapens en
vooral op defensieve conventionele
wapens (lees: anti-tankwapens en
lichte luchtdoelwapens) in een territo-
riale verdediging moest vertrouwen,
wees ik op de gevaren van ‘scho-
ne handen aan de kant van de weg’
doordat bij het verwijderen van de
kernwapens, ‘om te beginnen uit Ne-
derland’, deze wapens naar het grond-
gebied van onze bondgenoten zouden
verhuizen.

Voorts sprak ik de verwachting uit dat
de neutronenbom in elk geval de Sov-
jets zou kunnen aanzetten serieus te
onderhandelen. Een maand later re-
pliceerde Von Meijenfeldt met de be-
wering dat ‘de bewapeningswedloop
door de neutronenbom eerder werd
gestimuleerd dan geremd’, gegeven de

Genmaj M.H. von Meijenfeldt (Collectie: IMG/KI)

Commando-overdracht van de Koninklijke Militaire Academie door generaal-majoor M.H. von Meijenfeldt aan generaal-majoor D. Klik, 11 juli 1980 (Foto: IFFD; collectie: IMG/KL)

nucleaire en conventionele overmacht bij het Warschaupact. Hij maakte in het tweede artikel gebruik van een debaterstrucje door een opmerking mijnerzijds betreffende de onmogelijkheid van een conventionele NAVO-aanval voor het doel van zijn redenering uit te breiden naar elke strategische positie van de NAVO: als de onzekerheid als fundament van die strategie immers schijn was, zouden de heren in Moskou nooit iets hebben te duchten en zou de neutronenbom dus ook niet als hefboom kunnen werken.

Kloof in de vredesbeweging

Uiteindelijk was het weliswaar niet de neutronenbom die de muren van het Kremlin intact liet en de nomenkla-toera doodde, maar werkte het besef bij die elite dat zij een acceleratie van

de Amerikaanse defensie-inspanningen nooit adequaat zou kunnen pareren, wel degelijk als een hefboom. Voordat het echter zo ver was, raakte de vredesbeweging ernstig gespleten over de vraag wat de voorrang zou moeten hebben: een goede relatie met de autoriteiten aan gene zijde van de Muur of morele zuiverheid over de democratische beginselen van de rechtsstaat oftewel de mensenrechten.

Aanleiding daartoe was de opkomst van Solidarnosc en de vestiging van de staat van beleg in Polen, in 1981. De verschillen van inzicht binnen het IKV tijdens de daaropvolgende vijf jaar waren fundamenteel. Voorstanders van ‘appeasement’ waren onder meer Von Meijenfeldt en VU-hoogleraar Jan van Putten (de latere voorzitter van het IKV), terwijl met name IKV-secretaris Mient-Jan Faber een band met dissidenten in de DDR en

Tsjecho-Slowakije voorstond. De laatste werd zozeer als een obstakel voor de beïnvloeding door de Stasi van de Nederlandse vredesactivisten gezien dat hij tot *persona non grata* werd verklaard: in 1982 werd hem een *Einreiseperrre* tot de DDR medegedeeld.

De Stasi

Daarentegen werden Von Meijenfeldt en Van Putten geleidelijk meer omarmd. Zij lieten Oost-Berlijn weten dat zij er alles aan zouden doen om de ondermijnende activiteiten van de IKV-secretaris te verhinderen. ‘Protestantse ethiek ging zo een curieus bondgenootschap aan met communistisch machtsdenken’, aldus De Graaf.⁴

⁴ De Graaf, p. 290.

Bezoek van de Amerikaanse generaal Alexander Haig (SACEUR) aan de KMA in maart 1976. Rechts gouverneur M.H. von Meijenfeldt, in het midden Haig (Foto: IFFD; collectie: IMG/KL)

Vanaf 1981 verwijderde Von Meijenfeldt zich langzamerhand van het IKV, dat nauwe banden onderhield met het CDA. Hij richtte samen met een zekere Cathy Ubels de Evangelische Volkspartij op en bovendien werd hij voorzitter van een internationaal gezelschap, geheten 'Generaals voor de Vrede'. Daarvan maakten vijf man deel uit, onder wie de West-Duitse generaal Gert Bastian, die later extra bekendheid zou krijgen toen hij samen met zijn vriendin Petra Kelly (politica van de Grünen) zelfmoord pleegde. Vanzelfsprekend konden communistische generaals niet toetreden.

Financieel werden de heren ondersteund via een Oost-Duitse hoogleraar, Gerhard Kade, een agent van de Stasi. Het staat vast dat Von Meijen-

feldt op die wijze contacten met de Stasi onderhield en zich dat bewust was. Frequent bracht hij bezoeken aan Oost-Berlijn, waar hij met vrouw en kinderen op staatskosten logeerde. Hij ontving een hoge onderscheiding van de DDR, maar hoe hij ook aandrang, directe contacten met de politieke leiding verkreeg hij nimmer.

Crisis in het veiligheidsbeleid

Nu kan de lezer zich afvragen waarom het van belang is zoveel aandacht aan een generaal met afwijkende ideeën te besteden. Het proefschrift van De Graaf behandelt de contacten tussen de kerken in de DDR en Nederland immers in een veel bredere con-

text. De Graaf constateert echter terecht een diepe crisis in het Nederlandse veiligheidsbeleid die zou duren van 1979 tot 1985. Daarom lijkt het mij nuttig de achtergronden van deze crisis nog eens te belichten.

In 1975 werd na twee jaar vergaderen de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE) beëindigd met de Slotakte van Helsinki. Daarin werden vier 'manden' vastgesteld. De eerste ging over de beginselen in het statenverkeer (zoals niet-inmenging), de tweede over economische en technologische samenwerking tussen Oost en West, de derde over mensenrechten (juridisch niet bindend) en de vierde over de institutionalisering van het Helsinki-proces.

Het Oosten wilde vooral profiteren van de tweede mand, daarbij de inhoud van de derde in socialistische zin interpreterend, terwijl het Westen meende met het totaalpakket een fundament voor een duurzame vrede te leggen.

Deze laatste intentie kwam in 1977 op gespannen voet te staan met de Ame-

Demonstratie tegen kernwapens in Amsterdam, 21 november 1981

(Foto: ANP)

rikaanse bekendmaking dat een *enhanced radiation, reduced blast* wapen zou worden geïntroduceerd om de almaar toenemende bewapening van het Warschaupact te compenseren. Deze neutronenbom had een atoomdrempelverlagend effect door zijn geringe *collateral damage* en zijn grote effectiviteit tegen troepen te velde.

Als zodanig paste het wapen slecht in de NAVO-afspraken van hetzelfde jaar om de conventionele defensie-uitga-

Minister van Defensie W. Scholten (rechts) te gast bij een door het IKV georganiseerde discussiedag over kernwapens in Nederland, Amstelveen, 29 september 1979

(Foto: Studio Friedländer; collectie: IMG/KI)

ven met drie procent te verhogen. In Nederland organiseerde de organisatie Stop de Neutronenbom een grote demonstratie, gefinancierd via de inlichtingendiensten van de Sovjet-Unie en de DDR. De Raad van Kerken schaarde zich achter dit protest en in februari 1978 trad zelfs de CHU-minister van Defensie Kruisinga af.

Op voorspraak van bondskanselier Helmut Schmidt, die een scherp oog had voor de politieke *fall-out* van het neutronenwapen, kwamen de Amerikanen al snel met een alternatief: de stationering van *cruise missiles* en Pershing II-raketten in West-Europa. Dit zgn. dubbelbesluit wekte de woede van prof. dr. H. Berkhof, secretaris van de Raad van Kerken, die het op één lijn stelde met nationaal-socialisme en racisme. →

Het IJzeren Gordijn tussen Oost- en West-Duitsland, 1978

(Foto: LFFD; collectie IMG/KL)

De kerken en de DDR

Nu was in Nederland al langer een ethische discussie in de kerken gaande over de samenhang tussen de Oost-Westverhouding met de derdewereld-problematiek. Die discussie werd vooral gevoerd door protestanten. Katholieken kwamen in het verhaal beduidend minder voor, zij hielden zich veelal afzijdig in de mening dat internationale zaken een zaak van de bisschoppelijke hiërarchie waren.⁵

Er ontstond in die kerken een beweging om de relatie met de kerken in de DDR te versterken. Dat land was immers het enige Oostblokland met een lage taalbarrière.

Vele gelovigen wilden nieuwe oriëntatiepunten voor een herijking van hun geloof en zochten inspiratie in de omgang met christenen achter de Muur.

Als gevolg van de aanscherping van de Oost-Westtegenstelling nam het aantal contacten snel toe.

Sommigen, zoals twee predikanten van de Nederlandse Oecumenische Gemeente in West-Berlijn, waren van oordeel dat de westerse maatschappij schijndemocratisch en sociaal onrechtvaardig was. Zij verwierpen de gedachte dat de kerken achter het IJzeren Gordijn lijdende kerken waren en dichtten de communistische samenleving een grote mate van ethische zuiverheid toe.

Anderen bleven zich openlijk verzetten tegen de onderdrukking van de gelovigen en weer anderen probeerden politieke controverses te ontlopen door zich pragmatisch op te stellen.

Een aparte categorie vormden de smokkelaars van bijbels naar de Sovjet-Unie die met een Oost-Duitse dominee werkten, die achteraf een *agent*

provocateur van de Stasi bleek te zijn. De contacten tussen Nederlandse en Oost-Duitse kerken liepen niet alleen via de vredesorganisaties, vele gemeenten hadden zelf lijntjes gelegd. Tussen 1981 en 1989 groeide het aantal gemeentecontacten van negentig naar ruim driehonderd. Daarbij waren aan Nederlandse zijde 9.000 mensen betrokken.

In de DDR waren al in 1968 de kerken uit de Grondwet geschrapt. De *Frie-*

densrat was de spreekbuis van de protestantse kerken en deze raad stond onder strikte controle van de Stasi. Het regime wilde via het stimuleren van de contacten over en weer het Westelijke, in het bijzonder het Nederlandse veiligheidsbeleid ondergra-

⁵ Voor de nuance: Pax Christi (voorzitter Jan ter Laak) was de katholieke tegenhanger van het protestantse IKV, maar genoot veel minder aanhang.

ven, onder gelijktijdige indamming van de democratiseringseffecten aan eigen zijde. Dissidenten werden geïsoleerd, de vervolging nam toe en met de mensenrechten ging het dus hoe langer hoe slechter.

Aan de *Juridische Hochschule* ontwikkelden wetenschappers methoden om dissidenten te breken zonder hen op te pakken. Niet Honecker, doch zijn voorganger Ulbricht was volgens de auteur de laatste *Hoffnungsträger*

van de DDR. Onder Honecker en zijn vazal Mielke groeide de Stasi (*Schild und Schwert der Partei*) uit tot een dienst van 90.000 man plus 110.000 *Inoffizielle Mitarbeiter*.

*De Stasi was politiemacht, veiligheids- en inlichtingendienst en rechterlijke macht ineen. Zij had opsporingsbevoegdheid en beschikte zelfs over een eigen huis van bewaring annex penitentiaire inrichting.*⁶

Vergelijk die positie eens met die van onze BVD (700 man, van wie misschien 70 veldwerkers) en de Inlichtingendienst Buitenland (60 man). Paradoxaal is dat die Stasi-archieven door ingrijpen van het publiek bij de val van de Muur konden worden bevoren en aldus een *mer à boire* opleverden, terwijl uit de Nederlandse archieven slechts summiere gegevens (en zelden analyses) openbaar zijn gemaakt.⁷

De Graaf noemt als reden voor de summiere beschikbaarheid van de Nederlandse gegevens:

*De BVD had het IKV op het oog, maar kreeg van de minister te horen dat onder geen beding onderzoek naar de vredesbeweging als zodanig mocht worden gedaan.*⁸

Ik kan niet anders dan aannemen dat de voor de Nederlandse inlichtingendiensten verantwoordelijke politici zelf door de vredesbeweging *angehaucht* waren danwel vreesden dat BVD-onderzoek naar de gangen van het IKV (en de vredesbeweging in het algemeen) politieke repercussies zou hebben.

Discussie binnen de krijgsmacht

Nu de verantwoordelijke politici zelf onder invloed stonden van de ideeën van de vredesbeweging, is het vanzelfsprekend dat ook het personeel van de krijgsmacht niet buiten de discussie kon blijven. Al in 1972 nam ik als leerling-vlieger, voorafgaande aan mijn uitzending naar Canada, deel aan een verplichte voorlichtingssessie over de samenhang tussen vliegen en nucleaire missies. Naar verluidt was

⁶ De Graaf, p. 26.

⁷ Ibidem, p. 27.

⁸ De Graaf noemt hier Ed van Thijn en Ien Dales, die geruime tijd directeur van het vormingsinstituut Kerk en Wereld te Driebergen was en als zodanig regelmatig naar de DDR reisde, p. 26. Zie voorts p. 168.

Aankomst van inspecteurs uit de Sovjet-Unie op de Vliegbasis Woensdrecht naar aanleiding van het INF-verdrag inzake de ontmanteling van kruisvluchtwapens, 29 juli 1988 (Foto: Directie Voorlichting MvD, H. Keeris; collectie: IMG/KI)

niet lang daarvoor een jachtvlieger in een gewetensconflict over deze missies geraakt en had hij de dienst voortijdig moeten verlaten.

Voorzover ik weet kon iedere militair weten dat kernwapens de hoeksteen waren van de afschrikingsstrategie. Dat laat natuurlijk onverlet dat sommigen eerst na hun opleiding gewetensbezwaren tegen hun betrokkenheid, direct of indirect, bij de inzet van kernwapens konden krijgen. Dat was het geval met Dries van der Meij (een NF-5 vlieger), die het simpele standpunt huldigde dat meer kernwapens meer risico's inhield en zonder omwegen de dienst verliet.

Een bijzonder geval was Meindert Stelling, die als personeelsofficier op de Vliegbasis Eindhoven eerder een belangrijke bijdrage had geleverd ter

voorkoming van de dreigende sluiting van de basis. Kennelijk had hij de smaak van de publiciteit te pakken gekregen, want tussen 1977 en zijn ontslag in 1985 richtte hij met veel energie van binnenuit zijn pijlen 'op de verderfelijkheid van de nucleaire strategie' en dus op het Nederlandse veiligheidsbeleid.

Aanvankelijk zag hij het gebruik en bezit van kernwapens als 'een misdaad tegen de mensheid', later (hij had inmiddels een rechtenstudie voltooid) vond hij aanknopingspunten in het humanitaire oorlogsrecht en het Genocideverdrag van 1948.⁹

Jan Janssen noemt zijn hoofdstuk over het interne defensieprobleem dat nu was ontstaan, terecht: *Geloofwaardigheid op de tocht?* Het ging nu natuurlijk om de vaststelling van de

tolerantiegrenzen van de defensieleiding. De druk van buitenaf was al groot genoeg sinds zowat iedere 'vredesbeweger' deskundige *in milita-ribus* was geworden. Er was weinig behoefte aan het zagen aan de stoelpoten van het veiligheidsbeleid van binnenuit. Hoewel het slechts om enkele tientallen militairen ging die zich van de nucleaire component van dat beleid distantiëerden, kon de schade buiten proporties oplopen als niet jegens hen omzichtig werd gemanoeuvreed.

In het debat speelde het blad *Carré* van de Nederlandse Officieren Vereniging (NOV) een belangrijke rol door discussies in het kader van de zogenoemde derde doelstelling van de ver-

⁹ Hoffenaar (e.a.), pp. 209-211.

eniging (problematiek van vrede en veiligheid) uitdrukkelijk te entameren. Van die zijde werd een appèl op de minister gedaan 'klare wijn te schenken'.

Zoals dat in de overheidsbureaucratie gaat bij lastige problemen, werd een commissie (de Taakgroep Gewetensproblemen Kernbewapening) belast met het concipiëren van een duidelijke brief van de minister als antwoord op het verzoek van de NOV. Deze brief¹⁰ rekende af met de mogelijkheid dat de krijgsmacht twee soorten personeel zou kennen: 'mensen op wie wel en op wie niet onder alle omstandigheden kan worden gerekend'.

Deze brief riep heftige emoties op, met name van het intussen opgerichte

Overdracht van de portefeuille van het ministerie van Defensie door de na het aftreden van minister R.J.H. Krusinga als interim optredende minister J. Koning (rechts) aan de nieuwe minister W. Scholten (links), Den Haag, 10 maart 1978

(Foto: LFFD; collectie: IMG/KL)

Vredes- en Veiligheidsberaad Krijgsmacht (VVBK), een club van kernwapenbezwaarden, van wie Stelling de secretaris was.

Het laat zich aanzien dat de NOV te leurgesteld was over deze *Alleingang*, gegeven alle gedane moeite om de bezwaarden ruim baan te gunnen; het zelfgekozen isolement zou trouwens hun marginalisering bespoedigen.

De fictie van algemene inzetbaarheid

De brief van de minister ging, zoals gezegd, uit van één soort personeel. Deze fictie had uitsluitend ten doel de geloofwaardigheid van de krijgsmacht te versterken, maar ging voorbij aan de realiteit dat 'de krijgsmacht een sterk gespecialiseerd instituut was, waarin in feite niemand meer algemeen inzetbaar was', zoals de president van het Hoog Militair Gerechtshof constateerde.¹¹ Vrij vertaald: niemand zou onder de indruk zijn als bij oplopende spanning en dreiging met kernwapens de personeelsofficier Stelling zijn kaartenbak in de steek zou laten.

Evenmin schrikt iemand vandaag de dag als een vrouwelijke militair tijdelijk niet kan worden uitgezonden wegens gezinsomstandigheden. Niemand roept dat er daardoor sprake is van twee soorten personeel. Het binnen de organisatie houden van vrouwen is immers – om begrijpelijke redenen – in de eerste plaats een politieke wenselijkheid.

Ik wil hier dan ook onderstrepen dat het *militairement* heel wel te organiseren was dat de kernwapenbezwaarden op posities in de luwte zouden dienen, maar dat het *politiek* in hoge mate onwenselijk was dat zij een signaal van beperkte loyaliteit afgaven.

Deze spanning maakt Janssen in het betreffende opstel naar mijn mening onvoldoende zichtbaar. De VVBK-militairen gebruikten namelijk het argument van de militaire inpasbaarheid, zich gesteund voelend door vooraanstaande politici in de *mainstream* van de Nederlandse politiek, terwijl de minister van Defensie, gegeven zijn internationale positie, wel gedwongen was zuiverder op de graat te zijn dan de meeste van zijn collega's.

Het kennisniveau van de militair

Een ander punt van spanning was de vraag welk kennisniveau de militair moest hebben van kernwapens. Hiervoor heb ik weliswaar gezegd dat iedere militaire opleiding wel enige aandacht besteedde aan de plaats van kernwapens in de strategie van de NAVO, maar in de praktijk van alledag was het onderwerp met de grootst mogelijke geheimhouding omgeven.

Van mijn tijd als reserveofficier van de Aan- en Afvoertroepen herinner ik mij dat het mijn oorlogsopdracht was nucleaire artilleriegranaten te vervoeren, maar dat ik bij oefeningen alleen

¹⁰ De brief van minister De Geus van 14 oktober 1980.

¹¹ Hoffenaar e.a., pp. 214-216.

mocht weten dat het om een hoogst geheime opdracht ging. Collega's aan de bar van de officiersmess maakten wel duidelijk waar het om ging, met alle speculaties vandien.

Deze spanning tussen abstract en concreet kennisniveau bleek overduidelijk tijdens het kernwapendebat: militairen bleken vaak minder goed bij machte het wezen van de nucleaire strategie aan vredesactivisten uit te leggen dan dat de laatsten de bezwaren er tegen konden formuleren.

De Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht adviseerde de minister desgevraagd in 1981 dan ook de vorming op dit punt te verbeteren, niet alleen opdat het defensiepersoneel in staat zou zijn een genuanceerd oordeel over de wapenwedloop te geven, maar ook om de vredesbeweging haar 'aanspraak' op exclusiviteit te ontnemen, aldus Janssen.¹² Er kwam dus documentatie waarin de materie werd uiteengezet, zodat militairen zich tegen het ondergraven van het Nederlandse veiligheidsbeleid konden verweren.

Het IKV: paard van Troje

Terug naar de DDR. Hoe succesvol was de DDR in het ondergraven van het Nederlandse veiligheidsbeleid? De eerste jaren had de DDR de wind in de zeilen, zeker toen de Nederlandse regering zowel in 1979 als in 1981 de plaatsing van 'kruisraketten' voor zich uitschoof. Echter, toen in Polen de staat van beleg was afgekondigd en Mient-Jan Faber voor de band met Solidarnosc koos, werd het IKV meer en meer als het paard van Troje gezien.

De kerkelijke autoriteiten in de DDR hadden de overheid nodig en namen afstand van het IKV. Kerkelijke protestgroepen werden met harde hand onderdrukt. Vanaf 1982 ging het in de DDR economisch slechter. Het bestaansrecht van de DDR verhinderde echter dat Honecker structureel kon hervormen. Immers, alleen door zich ideologisch ten opzichte van de BRD

Mient-Jan Faber (Collectie: IMG/KI)

te profileren kon de DDR als staat bestaan.

Het probleem nam na 1985 alleen maar toe met het aantreden van Gorbatsjov. Toen deze de communistische ideologie relativeerde en zelfs protestgroepen uit het Westen toeliet, werkte dat voor de DDR zeer bedreigend. Veelvuldig werd dan ook een beroep gedaan op Von Meijenfeldt en Van Putten om hun gezag te doen gelden en de vredesbeweging in toom te houden.

De apotheose

Oorspronkelijk beoogde de vredesbeweging via eenzijdige ontwapeningsstappen in het Westen een symmetrisch effect, namelijk kernontwapening aan beide zijden van de Muur. Toen het besef bij Faber c.s. doordrong dat niet de wapenwedloop maar de onvrijheid aan gene zijde van de Muur de diepe oorzaak van het probleem was, ontstond een scheuring in de vredesbeweging.

De Graaf waagt zich niet aan een kwantificering, maar men kan veilig aannemen dat het grootste deel van de vredesbeweging zich niet liet weer-

houden door het asymmetrische karakter van de contacten over en weer. De repressie van de Stasi, noch het feit dat de massa's niet konden worden bereikt, waren voor de meeste vredesactivisten aanleiding tot kritiek op het DDR-regime.

Nog een half jaar voordat de Muur zou vallen organiseerde de vredesbeweging een conferentie waar wel de *Friedensrat* werd uitgenodigd, maar waar Faber c.s. werden geweigerd en waar Van Putten zei dat Faber de schuld van de kloof binnen de beweging was. Op die conferentie waren officieel vertegenwoordigd onder meer: het CDJA, de PVDA, de PPR, Vrouwen voor Vrede, en Kerk en Vrede.

Na de euforie rond de val van de Muur kwam de teleurstelling. Onder de vredesactivisten ontstond de roep het socialistische experiment voor te zijn. Weinig besef leek er te zijn voor het diepgewortelde verlangen onder de *Ossis* naar meer democratie en meer welvaart.

Een mooi moment voor Faber deed zich in mei 1990 voor, toen niet Von Meijenfeldt maar Faber de verzamelde generaals van de DDR mocht toespreken. Bij het openen van de Stasiarchieven bleek al gauw hoe het Kraemerhuis, het verzamelpunt van de Nederlandse kerken in Oost-Berlijn, geïnfecteerd was geweest door *Inoffizielle Mitarbeiter*.

Later zouden binnen de vredesbeweging alleen de Nederlands Hervormde Kerk en het IKV zich rekenschap geven van hun rol in de relaties met de DDR. De Gereformeerde Kerken gaven nog in 2003 een bundel uit over hun vredesengagement waarin een lovend portret van Von Meijenfeldt was opgenomen.¹³ Niet vreemd voor een kerk die op de Synode van Dokkum in 1984 de plaatsing van de raketten tot een belijdeniskwestie had gemaakt,

¹² Ibidem, pp. 216-217.

¹³ Hoffenaar e.a., p. 242. Historicus en voormalig EVP-lid Jan de Bas vond dat Von Meijenfeldt 'geen foute man was geweest, hoogstens wat naïef'.

op voorspraak van onder meer Von Meijenfeldt en Bas de Gaay Fortman. Het verzet tegen de plaatsing van kruisraketten was een dogma geworden, dat men niet wilde laten verwateren door ook de onderdrukking aan de kaak te stellen. Van de omvang van die onderdrukking had men geen idee. 'In de DDR konden onwelgevalige burgers in *Nacht und Nebel* verdwijnen', aldus De Graaf.¹⁴

Terugblik op het debat

Met de beslissing van de Nederlandse regering in 1985 eindelijk tot plaatsing van de raketten over te gaan raakte de vredesbeweging over haar hoogtepunt heen. De schade aan de Nederlandse reputatie als bondgenoot was evenwel groot. Al in 1977 had de overgelopen KGB-kapitein Alexei Myankov in *Elsevier* verklaard dat de Sovjet-Unie weinig respect had voor het Nederlandse leger en de Nederlandse defensiebereidheid.

Mijn stelling is dat Nederland zo'n tien jaar lang een demoraliserende factor binnen de NAVO was. Nog steeds wordt door sommigen, onder wie de eerdergenoemde prof. Berkhof, ontkend dat de KGB een directe invloed had op de vredesbeweging. Pogingen van Bolkestein, Heldring en Martin van den Heuvel in de tweede helft van de jaren negentig om over de rol van het vredesactivisme een openbaar debat op gang te brengen, hebben om begrijpelijke redenen gefaald. Te veel vooraanstaande Nederlanders hebben immers klakkeloos of opportunistisch achter de vredesbeweging aan gelopen.

Bart Tromp, die met Max van der Stoel tot de weinige vooraanstaande PvdA-ers behoort die in de bewuste periode een afwijkende mening lieten horen, zei in 2001:

*Iedereen was in een roes. Ik merkte het om me heen: mensen die nog nooit over militaire vraagstukken hadden nagedacht, waren opeens boos (...) Huwelijken liepen op de klippen, mensen sprongen voor de trein uit angst voor de bom.*¹⁵

Het onderzoek van De Graaf

Het is onder meer de verdienste van De Graaf dat zij duidelijk maakt dat de critici van de beweging te weinig oog hebben voor het feit dat Faber c.s. door de Stasi als staatsvijanden werden gezien en bepaald niet aan de leiband van Moskou liepen. Haar voortreffelijke proefschrift doet dus recht aan de destijds niet altijd even goed zichtbare kloof binnen het IKV.

Veel van de kritiek op haar werk, zoals het verwijt dat zij te weinig afstand heeft genomen van de Stasi-bronnen, moet in het licht van de vroegere loyaliteit van de critici worden gezien. Zij heeft zelf desgevraagd toegegeven dat een interview met Jan van Putten niet zou hebben misstaan. Vraag is echter hoe Van Putten zich zou hebben kunnen rehabiliteren. In recente interviews heeft hij niets aangedragen wat zijn *Blindheit durch Annäherung*¹⁶ tot een vals en dictatoriaal regime zou kunnen verklaren.

Mijn eigen kritiek op het onderzoek richt zich meer op het ontbreken van een fundamentele beoordeling van de invloed van de vredesbeweging via de kerken op de Nederlandse politiek. Ook zou ik graag expliciet verklaard hebben zien waarom de Oost-Duitse dissidenten minder kans hadden zich te organiseren dan bijvoorbeeld Solidarnosc en Charta '77. Fundamenteel lijkt mij ook het onvoldoende uitgediepte antwoord op de vraag waarom Mient-Jan Faber pas in 1981 tot de conclusie kwam dat niet de wapenwedloop maar de onvrijheid aan gene zijde van de Muur de werkelijke oorzaak van de Oost-Westtegenstelling lag. Wie minder is geïnteresseerd in wat de kerken in die roerige jaren be-

woog maar wel een goed algemeen overzicht wil hebben van een voor het Nederlandse veiligheidsbeleid roerige periode, raad ik de bundel *Confrontatie en Ontspanning* van harte aan.

Conclusie

Achteraf bezien zijn honderdduizenden mensen de straat opgegaan voor het najagen van een hersenschim. Het was de constellatie van enerzijds de in die kringen gehate Reagan (die overigens als een heel behoorlijke president de geschiedenis in gaat) en anderzijds van de bejubelde Gorbatsjov (die een imperium te gronde heeft gericht), waardoor een nieuw tijdperk kon aanbreken.

De vredesbeweging is op zijn best contraproductief geweest voor het tot staan brengen van de wapenwedloop. Moreel verwerpelijk is dat dissidenten als Von Meijenfeldt en Stelling zich blind toonden voor het lot van echte dissidenten als Andrei Sacharov en Sergej Kovalev.

Moet de conclusie van deze bespreking zijn dat officieren zich beter niet met politiek kunnen inlaten? Zo ver wil ik niet gaan, maar naar mijn mening geldt voor hen een zekere terughoudendheid in het volgen, laat staan het leiden van massabewegingen. Niet alles wat de rechtsstaat toestaat, leent zich voor toepassing.

Gisteren waren massabewegingen op de linkerflank van de politiek actief, vandaag de dag doen zich massabewegingen voor op de rechterflank. Sommige officieren zullen zich daar toe aangetrokken voelen.

Laten zij zich realiseren wat er met de reputatie van Von Meijenfeldt is gebeurd. Of – verder terug in de geschiedenis – hoe het officieren is vergaan die lid van de NSB waren. Daarmee zij niet gezegd dat de lijn tussen fout en goed altijd heel scherp is te trekken, wel dat dienaren van de staat een zekere distantie tot massabewegingen past.

¹⁴ De Graaf, p. 26.

¹⁵ Hoffenaar e.a., p. 190.

¹⁶ De officiële intentie luidde *Wandel durch Annäherung*, het toenaderingsproces tussen Oost en West.

'Security Sector Reform'

Opbouw van Irakese veiligheidsdiensten in Zuidoost-Irak

drs. E. Muller – kapitein van de Koninklijke Marechaussee*

Better let them do a poor solution than you presenting the best. For theirs is the land and the future and your time is short.¹

Inleiding

Basisbehoeften van de bevolking

Na de val van het regime van Saddam Hussein, in mei 2003, stonden de bezettende machten, de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, ondersteund door de coalitie landen, voor de taak om van Irak een democratisch land te maken. Het democratiseringsproces bestaat uit velerlei aspecten.

Een belangrijk aspect daarvan is de bevolking te voorzien in basisbehoeften. Hieraan wordt invulling gegeven door het uitvoeren van projecten, waarmee de bevolking kan worden geholpen met de opbouw van het land, onder meer op het gebied van energie-, water- en elektriciteitsvoorziening, onderwijs en infrastructuur.

* De auteur was gedurende SFIR-4 van juni tot november 2004 geplaatst bij HQ MND(SE) binnen de afdeling 'Security Sector Reform'. Hij was belast met het Department of Border Enforcement. Daarnaast fungeerde hij, als het gaat om de Iraqi Police Service, als liaison voor de 'groene' KMar in Al Muthanna.

¹ T.E. Lawrence, The seven pillars of wisdom (Lawrence of Arabia).

Veiligheid

Een tweede zeer belangrijk aspect om het democratiseringsproces een kans van slagen te geven, is veiligheid. Een land kan immers alleen democratisch zelfbestuur hebben als het in staat is om de interne en de daarmee nauw samenhangende externe veiligheid te garanderen. Dit vormt de basis voor het gezag. Hiervoor zijn vanzelfsprekend veiligheidsdiensten nodig.

Het democratiseringsproces van Irak verloopt gefaseerd. Een belangrijke fase was de *Transfer of Authority* (TOA) op 28 juni 2004. Met VN-resolutie

1546 werd formeel de bezetting opgeheven en kon Irak weer als een soevereine staat worden beschouwd. De TOA was al op 30 november 2003 afgesproken tussen de destijds aanwezige *Coalition Provincial Authority* (CPA) en de *Iraqi Interim Government* (IIG).

In de overeenkomst tussen beide partijen werd een voorwaarde opgenomen: de *Iraqi Security Forces* (ISF, zie kader) moesten een adequaat niveau van veiligheid kunnen bewerkstelligen in Irak. Afgesproken werd dat de aanwezige internationale troepenmacht hierbij het initiatief zou nemen.

De 'Iraqi National Guard', ondersteund door Amerikaanse mariniers, deelt voedsel en water uit aan de lokale bevolking van Fallujah, Irak, november 2004 (Foto: US Marine Corps, D.J. Klein; collectie: IMG/KL)

Iraqi Security Forces

Iraqi Police Services (IPS)
Department of Border
Enforcement (DBE)
Facility Protection Service (FPS)
Iraqi Correctional Service (ICS)
Iraqi National Guard (ING)
New Iraqi Army (NIA)
Iraqi Air Force (IAF)
Iraqi Coastal Defence Force (ICDF)
Criminal Justice System (CJS)
Permanent Joint Operation
Centre (PJOC)

Oprichting van de 'Security Sector Reform' (SSR-)cell

Binnen het hoofdkwartier van de *Multi National Division South East* (MND (SE)) in het Zuidoosten van Irak werd in december 2003 een *Security Sector Reform* (SSR-) cell opgericht. Deze bestaat uit veertien personen die, buiten een chef en zijn plaatsvervanger, zijn verdeeld over een drietal afdelingen: *Military operations*, *Civilian Police*² en een *J1/4* cell.

Binnen de eerste twee afdelingen zijn taakveldhouders voor de verschillende ISF aanwezig. Daarnaast zijn binnen de afdelingen stafofficieren aanwezig (*Legal*, *Division Engineers*, *Media*, *Medical* en *J6*), die zich primair richten op de ondersteuning van SSR.³

2 Het hoofd van Civilian Police vervult tevens de taak van Provost Marshall voor de Britse eenheden; voor de Nederlandse eenheden wordt deze taak vervuld door de 'blauwe' KMar.

3 Binnen de SSR-cell is Nederland vertegenwoordigd met een drietal officieren (Chief SSR, SO1 MilOps, SO3 MP DBE) en daarnaast zijn de aangewezen J6 (SO3), Medical (SO2) en Legal (SO2) functies door Nederlanders bezet.

4 Ondersteund door een Deense compagnie.

5 Ondersteund door een Roemeense compagnie en een Portugees peloton *Guardi Civil National*.

6 Ondersteund door een Japans bataljon dat zich louter concentreert op CIMIC-activiteiten.

Een groot infrastructuurplan, de bouw van een Border Fort aan de SAA-rivier (grens met Iran) (Foto: auteur)

Nog geen twee maanden na de oprichting van deze afdeling, in januari 2004, werd SSR de hoofdtaak van de MND(SE). *Security operations*, tot dan het speerpunt, waren vanaf dat moment voorwaardenscheppend. De veiligheidssituatie leidde ertoe dat de focus van de aanwezige *Multi National Forces* (MNF) kwam te liggen bij de opbouw van de Irakese veiligheidsdiensten. Deze MNF bestonden hoofdzakelijk uit een Britse brigade⁴ (actief in de provincies Al Basrah en Maysan), een Italiaanse brigade⁵ (provincie Dhi Quar) en het Nederlandse bataljon⁶ (provincie Al Muthanna).

Hoewel er geen sprake is van een gelijksoortige organisatie binnen alle MND's, hebben ook de andere divisiehoofdkwartieren de beschikking over afdelingen die zich bezighouden met de opbouw van de Irakese veiligheidsdiensten. De beschikbare mankracht hiervoor verschilt overigens per MND aanmerkelijk.

Dit artikel geeft een overzicht van de activiteiten die in het kader van SSR in de MND(SE) in het afgelopen jaar hebben plaatsgevonden. Hierbij ga ik in op het doel, het plan en de knelpunten die SSR ondervindt.

Het doel van 'Security Sector Reform'

Bij de oprichting van SSR werd door de MND(SE) een einddoel geformuleerd:

The end state to be achieved for Security Sector Reform is a secure and stable environment maintained by credible, self confident and capable security structures under Iraqi governance.

De centrale gedachte hierbij is dat de soevereine democratische staat Irak zelfstandig in staat is om de eigen interne veiligheid te garanderen, essentiële diensten (water, elektriciteit, energie, infrastructuur, et cetera.) te leveren, verbeteren en beveiligen, en hiermee basiscondities kan garanderen voor de ontwikkeling van de economie.

De MNF hebben ook zelf belang bij het bereiken van dit einddoel. Gedurende de opbouw van de Irakese veiligheidsdiensten zal de inzet van de internationale troepenmacht immers kunnen afnemen, waarmee de voorwaarden kunnen worden geschapen voor een zogeheten *exit-strategie* uit Irak.

Het veiligheidspectrum en de spelers

'Iraqi Police Service' (IPS)

De IPS vervult de civiele politietaak binnen Irak. In MND(SE) beschikt zij hiervoor over ca. 24.000 agenten, verdeeld over 170 politiestations. Dit aantal zal op korte termijn worden gereduceerd tot minder dan de helft. Alleen in MND(SE) kent de IPS een speciale eenheid, de *Tactical Support Units* (TSU), vergelijkbaar met een peloton Mobiele Eenheid. Vanuit de TSU opereert het *Special Weapon Assault Team*, te vergelijken met een aanhoudingseenheid van politie. Met het oog op de verkiezingen heeft de opleiding en training van deze eenheden een hoge prioriteit gekregen. Onder leiding van het ministerie van Binnenlandse Zaken worden op termijn *Public Order Battalions* (PO Bat) geformeerd, die in het hele land worden gestationeerd.

'Department of Border Enforcement' (DBE)

Het DBE is een verzameling eenheden, totaal ca 6000 man groot, die zich allen richten op grensveiligheid:

- de *Iraqi Border Police* beveiligt vanuit 94 borderforts de in totaal 1500 km grens met Iran, Koeweit en Saudi-Arabië;

- de *Customs Police* beveiligt de grensovergangen en de daar werkende *Customs Officials* en *Immigration Officials*; op dit moment zijn er in MND(SE) twee landgrensovergangen⁷ (één met Iran en één met Koeweit), een luchthavengrens (Basrah airport) en twee doorlaatposten in havens (Um Qasr en Khawr Azubayr) geopend;
- het *Coast Guard and Internal Waterway Department* patrouilleert in de haven van Um Qasr en op de Shat Al Arab rivier, die over meer dan 90 km de grens met Iran vormt.

'Facility Protection Service' (FPS)

De FPS is een grote groep van veiligheidsdiensten van verschillende ministeries. Bijna elk ministerie heeft haar eigen veiligheidsdienst die zelfstandig wordt aangestuurd. Bijvoorbeeld het ministerie van Olie die 'haar' FPS de raffinaderijen laat beveiligen maar ook het ministerie van Volksgezondheid, dat ingangen van ziekenhuizen laat beveiligen. Door de gedecentraliseerde organisatie van de FPS bestaat er op centraal niveau bijna geen aansturing. Formeel is er een coördinerend hoofdkwartier op zowel landelijk als provinciaal niveau onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. In de praktijk stuurt elk ministerie haar eigen FPS aan.

'Iraqi Correctional Service' (ICS)

De ICS beheert de vijf operationele gevangenissen in MND(SE). Deze variëren in grootte van ca. 400 (As Samawah) tot ruim 4000 gedetineerden (An Nasiriyah). Er bestaan plannen voor het openen van twee extra gevangenissen. De omstandigheden in de gevangenissen zijn het afgelopen jaar enorm verbeterd door verbeterde infrastructuur en door beter personeel. In de provincie As Samawah hebben leden van de Koninklijke Marechaussee het gevangenispersoneel (opnieuw) opgeleid en begeleid.

'Iraqi National Guard' (ING)

De ING is een militaire organisatie die zich bezighoudt met de interne veiligheid van Irak. Zij opereert in eerste instantie vooral buiten de steden en dorpen, waar de politietaak primair door de IPS wordt uitgevoerd. De ING kan ter ondersteuning van de IPS worden ingezet, bijvoorbeeld bij grootschalige opstanden als in Falujah en Najaf. Daarnaast opereert de ING met name met voertuigcontrolepunten op de hoofdaanvoerwegen en verleent zij extra capaciteit bij de bescherming van vitale infrastructuur zoals olie-, water- en elektriciteitsvoorzieningen, soms in samenwerking met de FPS en/of beveiligingsbedrijven. De ING ontwikkelt zich in Zuidoost-Irak tot een divisie met vier brigadestaven en in totaal tien bataljons.

'New Iraqi Army' (NIA)

De NIA staat nog in de kinderschoenen. Nadat aanvankelijk de idee was om naast de ING geen leger op te richten, heeft men later besloten de NIA te formeren. De taak van de NIA is het verdedigen van het Irakees grondgebied. De NIA bevindt zich nu nog in de oprichtingsfase. De 5 MND's worden daarbij voorzien van een gemechaniseerde infanteriebrigade, ter grootte van ca. 3500 man.

'Iraqi Air Force' (IAF)

Ook de IAF is pas recent, in 2004, opgericht. Op dit moment heeft zij de

De eerste soldaten van de 'New Iraqi Army' worden opgeleid door de USA (Foto: auteur)

⁷ 'Point of Entries' genoemd en gesitueerd in Salamcheh en Safwan.

Links: Gevangenis in As Samawah, geleid door de ics (Foto: auteur)

Onder: Minister van Defensie D.H. Rumsfeld ontmoet leden van de 'Iraqi National Guard', Irak, Kirkuk, oktober 2004

(Foto: US Air Force, J.M. Bowman; collectie: IMG/KL)

beschikking over twee propellervliegtuigen, die alleen geschikt zijn voor waarneming of inspectie. Er worden vluchten vanuit Basrah en Kirkuk uitgevoerd. In de toekomst moeten er acht vliegtuigen zijn en hiermee een 24/7 capaciteit worden gegarandeerd.⁸ Objecten en gebieden die geïnspecteerd worden zijn o.a. het net van pijpleidingen en olie-installaties, elektriciteitsvoorzieningen, de grenzen en het kustgebied.

'Iraqi Coastal Defence Force' (ICDF)

De ICDF patrouilleert in aansluiting op de CGIWD in de territoriale wateren van de Perzische Golf. Zij vervult uitsluitend kustwachttaken, het oprichten van een marinecomponent, is gelet op de interne focus van de Iraakse strijdkrachten niet in de plannen voorzien.

'Criminal Justice System' (CJS)

Het CJS bestaat in de MND(SE) uit vijftieng rechtbanken. Deze zijn momenteel allemaal operationeel. Daarnaast is er in elke provincie een gerechtshof, waar hoger beroep mogelijk is. In januari 2004 is er een Iraqi Property Claims Committee

(IPCC) opgericht.⁹ De regionale commissies houden zich bezig met claims die voortvloeien uit de landonteigingen uit de periode van het voormalige regime van Saddam Hussein.

'Permanent Joint Operation Centre' (PJOC)

Het PJOC is ondergeschikt aan het *Provincial Security Committee* (PSC) die namens de (provinciale) overheid verantwoordelijk is voor het uitvaardigen van beleid met betrekking tot veiligheidsvraagstukken. De missie is om op effectieve wijze bij te dragen aan de stabiliteit van de provincie door gecoördineerd en geconcentreerd de ISF in te zetten op alle plaatsen waar de openbare orde en veiligheid op welke wijze dan ook, wordt bedreigd. Het PJOC organiseert, coördineert en geeft leiding aan het voorkomen en bestrijden van grote veiligheidsincidenten in de provincie. Daarnaast fungeert het PJOC als het eerste aan-

spreekpunt bij een ongeval of een onmiddellijke bedreiging van de openbare orde en veiligheid. Het PJOC beschikt over een viertal functionaliteiten: een meldkamer; een Joint Operations Room met verbinding met alle veiligheidsdiensten en van waaruit incidenten worden gevolgd, veiligheidsdiensten worden aangestuurd en uitgezette acties worden gecontroleerd; een Joint Planning Staff en tenslotte een Joint Intelligence Committee waar inlichtingen worden verzameld, beoordeeld en beschikbaar gesteld voor de planning en uitvoering van de operaties. Vanuit het PJOC wordt bovendien de inzet van de IPS, ambulancedienst, brandweer, ING, DBE, FPS, ICDF en de NIA gecoördineerd.¹⁰

In de MND(SE) heeft elke provincie inmiddels een PJOC operationeel op 24/7 basis waarbij minimaal de meldkamer functionaliteit is gegarandeerd.¹¹

⁸ Vliegtuigen zijn van het type Seeker en worden gemaakt in Jordanië.

⁹ CPA neglation 8.

¹⁰ DBE, ICDF en NIA alleen in die provincies die de beschikking hebben over deze ISF.

¹¹ Met alleen de meldkamerfunctionaliteit wordt ook gesproken over een 'Permanent Coordination Centre' (PJCC).

Boven: Een Amerikaanse marinier schreeuwt instructies aan militairen van het 'Iraqi Civil Defence Corps' tijdens een vuurgevecht in de provincie Al Anbar (Irak, juni 2004)

(Foto: US Marine Corps, K.R. Reed; collectie: IMG/kl)

Pagina hiernaast (boven): Sinds de machtsoverdracht op 28 juni 2004 patrouilleren leden van de 'Iraqi National Guard' weer zelf in Irak

(Foto: US Marine Corps, K.R. Reed; collectie: IMG/kl)

Pagina hiernaast (onder): Ondersteuning van de 'Iraqi National Guard' tijdens huiszoekingen in Mosul (Irak, juli 2004)

(Foto: US Army, J. Johnson; collectie: IMG/kl)

Binnen het hele Irakese veiligheids-spectrum zijn verschillende spelers aanwezig (zie pag. 168-169). Natuurlijk allereerst de verschillende ISF.

Ten eerste de diensten die vallen onder beheer van het ministerie van Binnenlandse Zaken: *Iraqi Police Service* (IPS), *Department of Border Enforcement* (DBE), *Facility Protection Services* (FPS) en *Iraqi Correctional Service* (ICS).

Daarnaast de diensten die worden aangestuurd vanuit het ministerie van Defensie: *Iraqi National Guard* (ING), *New Iraqi Army* (NIA), *Iraqi Air Force* en de *Iraqi Coastal Defence Force* (ICDF). Deze laatste diensten worden gezamenlijk ook wel aangeduid als de *Iraqi Armed Forces* (IAF)¹².

Het *Criminal Justice System* (CJS) ressorteert onder het ministerie van Justitie en hoewel het geen ISF is, is het gezien de voorwaardenscheppende rol wel een speler in het veiligheids-spectrum.

De coördinerende rol tussen alle veiligheidsdiensten, zowel van de diensten die ressorteren onder het ministerie van Binnenlandse Zaken als die onder het ministerie van Defensie, dient te worden vervuld door het *Joint Operation Centre*, dat zich zowel op provinciaal (PJOC) als op nationaal niveau (NJOC) bevindt.

De ISF kunnen in het SSR-proces worden beschouwd als de klanten van de MNF. Zij zorgen voor deelprocessen als rekrutering, training, verwerving van materiaal, mentoring en monitoring, danwel de ondersteuning daarbij.

In de structuur van de MNF zijn twee lijnen te onderscheiden die invloed

¹² Op dit moment zijn er nog geen dedicated desk officieren binnen de SSR cell aangewezen voor de IAF; tot dat hiervoor capaciteit wordt vrijgemaakt, is dit een neventaak van de ING desk officier.

Links: Militairen van de 'Iraqi Coastal Defence Force' (ICDF) tijdens de ceremonie op 30 september 2004.

De ICDF zullen samen met de coalitietroepen zorgdragen voor veiligheid en stabiliteit in de territoriale wateren

(Foto: US Navy, S.L. Stone; collectie: IMG/KL)

hebben op het SSR-proces binnen de MND(SE). Ten eerste de hiërarchische lijn, die via het *Multi-National Corps Iraq* (MNC-I) de divisie aanstuurt, die op haar beurt weer de beschikking heeft over onder bevel staande eenheden.

Ten tweede een functionele lijn vanuit het *Multinational Security Forces Transition Command Iraq* (MNSTC-I), die kan worden beschouwd als een landelijke SSR-cel. Op dit niveau wordt tevens het overleg gevoerd met de IIG.

Binnen MNSTC-I vormt het *Civilian Police Assistance Training Team* (CPATT) het belangrijkste aanspreekpunt voor diegenen binnen de SSR die zich bezighouden met de diensten die vallen onder het ministerie van Binnenlandse Zaken. De onder het ministerie van Defensie ressorterende diensten worden ondersteund vanuit het *Civilian Military Assistance Training Team* (CMATT).

Inhoudelijk is MNSTC-I dus de aansturende organisatie maar formeel loopt de lijn naar de divisie met haar eenheden via het Corps. In de praktijk leidt deze matrixachtige organisatie tot problemen rond de machtsverde-

Rechts: Elk huis van de stad Fallujah wordt binnengevallen tijdens operatie Al Fajr ('New Dawn') om vijandelijke groeperingen op te sporen

(Foto: US Marine Corps, J.J. Vooris; collectie: IMG/KL)

Onder: In ruil voor couponnen en geld worden diverse wapens ingeleverd op het politiebureau in Sadr City (oktober 2004)

(Foto: US Navy, J.L. Wood; collectie: IMG/KL)

ling, zoals vaker bij dit type organisaties worden waargenomen.

Het SSR-plan

De TOA betekende dat de Irakezen formeel weer zelf verantwoordelijk werden voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid. Zoals aangegeven werd bij de afspraak tus-

sen CPA en de IIG ten aanzien van de TOA de belangrijke voorwaarde opgenomen dat er sprake moest zijn van een veiligheidsstructuur. De ontwikkeling van veiligheidsstructuren wordt echter in de praktijk bepaald door de aanwezigheid van condities en niet (alleen) door een bedacht tijdspad.

Dit betekent dat niet zozeer een geplande datum van de TOA leidend was

voor de uiteindelijke overdracht van verantwoordelijkheden, maar dat dit gefaseerd gebeurde op basis van daadwerkelijk bereikte condities. Deze condities zijn vastgelegd en kunnen worden onderscheiden in drie verschillende fasen: *local control*, *regional control* en *strategic overwatch*. Deze fasen vormen de rode draad in het SSR-plan voor de ontwikkeling van de ISF.

**Op de parkeerplaats van een
Irakees politiebureau in Bagdad
is een autobom ontploft.
Irakese en coalitietroepen
verlenen hulp aan de getroffen
en trachten het vuur te blussen
(december 2004)**

(Foto: us Army, K.M. Roth;
collectie: IMG/KL)

Het einddoel is verdeeld in subdoelen, die per fase moeten worden behaald. Belangrijk hierbij is dat de rol van de Irakezen na de TOA op 28 juni 2004 is veranderd. De Irakeze participatie in het SSR-plan is vanaf dat moment immers op vrijwillige basis. De IIG en daaronder ressorterend de ISF moeten dan ook worden beschouwd als gelijkwaardige partijen met hetzelfde doel: een veilig en stabiel Irak.

Bij de totstandkoming van het SSR-plan is door de MNF de verwachting uitgesproken dat de relatie met de Irakezen niet erg veel zal veranderen na de TOA. In de eerste maanden na de overdracht is dit in algemene zin waarheid geworden. De IIG en de MNF zijn tot elkaar veroordeeld om zo voor beider goed de *end state* te bereiken. Zoals aangegeven moeten daarvoor een drietal fasen worden doorlopen.

'Local control'

Local control is the state at which Iraqi Security Forces, services and systems are established to an adequate level of effectiveness to maintain law and order in populated dense areas, under direction and supervision of MNF.

In deze fase is er sprake van een beperkte mate van zelfstandigheid. De ISF kunnen alleen optreden in de verstedelijkte gebieden en doen dit onder directe leiding van de MNF. Na de startfase waarin het rekruteren en op-leiden van de eerste eenheden cen-

traal hebben gestaan, is dit een eerste voorzichtige stap in de richting van het einddoel.

De ISF worden op dit niveau in staat geacht om de meeste lokale incidenten zelfstandig te kunnen afhandelen. Bij een grotere of meer verspreide dreiging dienen de MNF op te treden. De leiding van de MND(SE) heeft op 30 april 2004 verklaard dat in hun gebied van verantwoordelijkheid deze fase is bereikt.

'Regional control'

Regional control is the state at which Iraqi Security Forces, services and systems are established to an adequate level of effectiveness to maintain law and order within provincial boundaries under governance of Iraqi Provincial Councils, with MNF advising as required and / or requested.

Het belangrijkste verschil met 'local control' is dat er in deze fase sprake moet zijn van aansturing en coördinatie van de veiligheidstroepen op provinciaal niveau. De MNF zijn niet langer meer sturend maar treden adviserend op of zelfstandig, op verzoek van de (provinciale) Irakese overheden.

De ISF moeten in staat zijn om zelfstandig de meeste incidenten af te kunnen handelen. Alleen bij extreme

dreiging dienen de coalitietroepen nog op te treden. De rol van de MNF bestaat, naast het opleiden, nu steeds meer uit het mentoren van de ISF. Dit wil zeggen dat de ISF zeer intensief en van nabij worden begeleid. Ze worden als het ware aan de hand meegenomen.

'Strategic overwatch'

Strategic overwatch is the state of full sovereignty under a freely elec-

ted permanent government where Iraqi Security Structures, under Iraqi national governance, have developed to their maximum level of effectiveness. This level of effectiveness will be characterised by Iraqi control of synchronised, joint and combined operations across the full security sector. MNF will only have a stand off roll related to safeguard the external security of the country.

De kern van deze laatste fase is dat Irak onder nationale aansturing in staat is om haar eigen interne veiligheid te garanderen. De ISF werken geïntegreerd samen binnen het veiligheidsspectrum en de MNF zijn alleen nog aanwezig om bij te dragen aan de garantie van de externe veiligheid van het land.

De MNF richt zich verder op het monitoren van de ISF: zij houdt incidenteel en op afstand toezicht.

Het bepalen van de fasering

Het vaststellen van de fase waarin de ISF zich bevinden is geen wettelijke wetenschap. Er is sprake van een continuüm, waarbij de ene fase geleidelijk overgaat in de andere. Er is kortom geen scherpe scheidslijn tussen *local control*, *regional control* en *strategic overwatch*.

De positie van de ISF binnen dit continuüm wordt bepaald door een groot aantal factoren. Hierbij kunnen aan de ene kant push-factoren worden onderscheiden, die de ISF positief ondersteunen en dus in de richting van het einddoel stuwten.

Dit zijn de producten die het *Sector Security Program* oplevert: faciliteiten, 'command & control' structuur, materiaal, aansturing door overheden, werving en selectie van nieuw personeel, training, capaciteit om gezamenlijk op te treden, missies die worden uitgevoerd door de ISF (al dan niet samen met de MNF), administratie en ondersteuning, en daarnaast een dalende dreiging.

Aan de andere kant van het continuüm werken pull-factoren, die de ISF van het einddoel afdrijven: bureaucratie, aanwezigheid en acties van *Anti Iraqi Forces* (AIF), corruptie en gebrek aan financiering. Deze opsomming van positieve en negatieve factoren is uiteraard niet uitputtend. In een dynamische omgeving kunnen elk moment factoren verdwijnen of opkomen en ook zal de kracht van de verschillende factoren wisselend zijn.

Als gevolg van de dynamiek kan ook de positie van de ISF wisselend zijn. De leiding van MND(SE) had, zoals gesteld, op 30 april 2004 verklaard dat de fase van *local control* was bereikt. Of dit aan het begin of aan het eind van het gebied van *local control* was, is niet exact te bepalen. Maar er waren volgens de divisieleiding genoeg indicatoren om aan te nemen dat de ISF in staat waren om lokale incidenten zelfstandig af te handelen.

Toen in augustus 2004 de strijd van de AIF oplaaide en de veiligheidssituatie in het gebied drastisch verslechterde, bleek heel duidelijk dat de ISF werden teruggeworpen. De MNF moesten uiteindelijk daadkrachtig optreden om de dreiging van de AIF in te dammen, om vervolgens de ISF de gelegenheid te geven hun oude positie in het continuüm weer te hervinden. Achteraf kan hierbij overigens de vraag worden gesteld of de MNF niet eerder hadden moeten ingrijpen. In augustus zijn de MNF, mede om politieke redenen, in eerste instantie terughoudend geweest om robuust op te treden. Pas toen bleek dat de ISF nog niet in staat waren aan deze dreiging weerstand te kunnen bieden, werd ingegrepen.

Gezien de (begin)fase van *local control* waarin de ISF zich bevonden was dit ook niet verwonderlijk. Het resultaat was dat de ISF vervolgens toch weer enige tijd nodig hadden om hun oude positie te herwinnen. Op dit moment hebben de ISF in MND(SE) weer duidelijk vooruitgang geboekt en bevinden zij zich in de eindfase van *local control*. Tijdens de verkiezingen

'Coastal Guard and Internal Waterway Department' patrouilleert in de haven van Um Qasr (Foto: auteur)

'Iraqi Coastal Defence Force' in de haven van Um Qasr
(Foto: auteur)

De selectie van nieuwe recruten voor de IPS in As Samawah, gemonitord door de Kmar (Foto: auteur)

In augustus 2004 werden veel acties gepleegd door de AIF; hier een opgeblazen pijplijn in de omgeving van Basrah (Foto: auteur)

van afgelopen januari moesten de eerste schreden binnen *regional control* zijn gezet. Overigens is MND(SE) in vergelijking met de andere divisies ver gevorderd. Ten tijde van de verkiezingen moest in het gehele land de fase van *local control* zijn bereikt.

SSR-taken

Binnen het SSR-proces worden door de MNF drie elementaire taken uitgevoerd: training, mentoring en monitoring. Van belang is om te onderkennen dat ook deze taken hun eigen dynamiek hebben. Ook hier is het niet zo dat er een strikte scheiding is die aangeeft wanneer de ene taak stopt en de andere taak start.

Training zal weliswaar vooral in de opbouwfase en tijdens *local control* het centrale aandachtspunt zijn maar blijft gedurende alle fasen van belang (herscholing, niveau van de cursussen, nieuwe rekruten opleiden, et cetera). Mentoren begint zodra er ISF werkzaam zijn, dus vanaf het begin van de fase van *local control*. De nadruk ligt hierbij op het intensief begeleiden en adviseren. Op een gegeven moment zal deze vorm van begeleiding minder intensief worden en overgaan in monitoren. Dit moment hangt samen met het moment waarop de ISF *provincial control* zullen bereiken.

Knelpunten voor SSR

Op dit moment is voorzien dat er in totaal circa 260.000 Irakese veiligheidsfunctionarissen deel gaan uitmaken van de ISF. Hiervan zijn er inmiddels ongeveer 110.000 opgeleid. Tijdens de opbouw van de ISF zijn vele problemen opgelost, maar er resteren een aantal knelpunten. Natuurlijk verschillen deze knelpunten per ISF, provincie of zelfs per locatie. Desondanks is het, zonder uitpuddend en volledig te kunnen zijn en met het gevaar van generalisatie, toch mogelijk om een aantal algemene knelpunten te schetsen.

Gebrek aan structuur

De meeste ISF zijn inmiddels al een aantal maanden actief. Desondanks is over de structuur en omvang van de organisatie nog vaak geen duidelijkheid. De verschillende Irakese ministeries zullen, geassisteerd en ondersteund door MNSTC-I, hierover uiteindelijk een beslissing moeten nemen.

Het gebrek aan beslissingen op dit gebied en het daarmee vaak samenhangende gebrek aan structuur binnen de ISF, maken de planning in de opbouw van de ISF erg moeilijk. Om een volgende stap voorwaarts te vergemakkelijken is er behoefte aan duidelijke organisatiestructuren, een organisatiestructuur per ISF, minimaal uitgewerkt tot op provinciaal niveau en een bijbehorende materiaal-autorisatiestaat.

Laag niveau van leiderschap en opleiding

Op alle niveaus van leiderschap binnen de ISF is er gebrek aan kwaliteit. Er is vaak sprake van slechte commandovoering, incidentmanagement in plaats van proactief optreden, geen bereidheid tot delegeren, corruptie en gebrek aan initiatief. De 'verbetermaatregelen' zijn divers. In ieder geval is het van belang ervoor te zorgen dat de top van de ISF wordt geschoond van corrupte en onbetrouwbare leiders.

Op het lagere niveau gaat het naast het uitbannen van corruptie vooral om het laten afvloeien van niet-gekwalificeerd, veelal ongeletterd personeel. Deze personeelsleden krijgen \$ 2.000 mee als afkoopsom voor de bewezen diensten. Overigens besloot men dit programma pas te beginnen na de verkiezingen, om een al te groot verloop in die hectische periode te voorkomen.

Andere maatregelen om het niveau van leiderschap te verbeteren zijn het opleiden van leidinggevenden maar bijvoorbeeld ook het stimuleren van initiatief bij ondercommandanten en

'Het Permanent Joint Operation Centre' vervult een coördinerende rol
(Foto: auteur)

onderofficieren. Hiervoor moet dan wel eerst een culturele barrière worden weggenomen: de meeste Irakese commandanten hebben moeite om beslissingen te nemen. Sterker nog: er heerst op alle niveaus een grote angst om beslissingen te nemen.

Invloed van politieke of religieuze partijen

In Zuidoost-Irak zijn meer dan 150 stammen onderkend, bestaande uit

één of meer families. De grootte varieert van een paar honderd tot een paar duizend personen. De loyaliteit aan en afhankelijkheid van de eigen stam is zeer groot en gaat vaak samen met de voorkeur voor een bepaalde politieke of religieuze partij.

De wil en opvattingen van de stam zijn bij de keuzes die de mensen maken zeer dominant. Of het nu gaat om het vergeven van banen aan familie of om het gemeenschappelijke stemgedrag bij verkiezingen: de invloed is enorm.

Dat dit niet overeenstemt met westerse opvattingen over democratie, eerlijkheid en openheid is duidelijk. In de Irakese cultuur is deze vorm van loyaliteit echter zo diep verankerd dat het de vraag is of dit op korte termijn zodanig verandert dat het in lijn komt met het beoogde democratiseringsproces.

Inzicht in deze culturele aspecten is van eminent belang om resultaat te kunnen boeken. Hierbij moet overigens ook nog rekening worden gehouden met het feit dat de loyaliteit van een stam zeer wisselend en opportunistisch van aard is (wat is het voordeligst voor mij?).

Gebrek financiën

Sinds de oprichting van de ISF zijn enorme hoeveelheden aan materiaal

Werken aan het communicatienetwerk in An Nasiriyah
(Foto: auteur)

(variërend van wapens, persoonlijke uitrusting tot aan voertuigen en boten) geleverd aan de ISF. De financiering hiervan is op verschillende wijzen tot stand gekomen. Bij de oprichting van de ISF is vastgelegd dat geldstromen niet bestemd zijn voor onderhoud en niet mogen worden gebruikt als *operating budget*¹³. De ISF zijn hiervoor zelf verantwoordelijk.

Zowel door de eerder genoemde knelpunten als door een gebrek aan structuur en leiderschap is er tot op heden gebrek aan geld voor zowel onderhoudscontracten als *operating budget*. Dit betekent dat bijvoorbeeld de DBE wel voertuigen heeft maar vaak geen patrouilles kan rijden omdat er geen geld is voor brandstof. Of dat generatoren kapot gaan door gebrek aan onderhoud en er geen geld beschikbaar is voor reparatie.

Om vooruitgang te boeken is het van essentieel belang dat de ISF, ondersteund door de MNF, de beschikking krijgen over voldoende budget, en adequate financiële expertise op verschillende organisatieniveaus. Dit geldt in de toekomst ook voor het onderhoud van infrastructuur. Op dit moment zijn mega-infrastructuurprojecten opgezet¹⁴ en deze infrastructuur zal in de toekomst ook moeten worden onderhouden.

Een extra probleem bij het verstrekken van voldoende budget aan ondercommandanten is dat het binnen de Irakese cultuur niet gebruikelijk is om in één keer de benodigde hoeveelheid geld ter beschikking te stellen. De ondercommandant is hierdoor gedwongen om meerdere malen om geld te komen vragen, en blijft op deze manier afhankelijk en volgens Irakese opvattingen dus ook loyaal.

¹³ Geld bestemd voor de uitvoering van dagelijkse operaties, bijvoorbeeld brandstof voor voertuigen, voeding voor personeel en elektriciteit en water ten behoeve van infrastructuur.

¹⁴ In MND(SE) bijvoorbeeld de bouw van 94 Border Forts en twee POE's voor de DBE en de verbouwing van meer dan 160 politiebureaus voor de IPS.

Afkortingen

AIF	Anti Iraqi Forces
CIMIC	Civil Military Corporation
CJS	Criminal Justice System
CMATT	Civilian Military Assistance Training Team
CPA	Coalition Provincial Authority
CPATT	Civilian Police Assistance Training Team
IIG	Iraqi Interim Government
DBE	Department of Border Enforcement
FPS	Facility Protection Service
IAF	Iraqi Armed Forces
ICDF	Iraqi Coastal Defence Forces
ING	Iraqi National Guard
IPCC	Iraqi Property Claims Committee
IPS	Iraqi Police Service
ISF	Iraqi Security Forces
JAG	Joint Action Groups
MNC-I	Multi National Corps-Iraq
MND(SE)	Multi National Division (South East)
MNF	Multi National Forces
MNSTC-I	Multinational Security Forces Transition Command - Iraq
MSR	Main Supply Route
NIA	New Iraqi Army
NJOC	National Joint Operation Centre
PJOC	Permanent Joint Operation Centre
PO BAT	Public Order Battalions
PSC	Provincial Security Committee
SSR	Security Sector Reform
SWAT	Special Weapon Assault Team
TOA	Transfer of Authority
TSU	Tactical Support Units

Een stabiele democratie?

De toekomst zal uitwijzen of door de inspanningen van het SSR-programma de ISF bovenstaande knelpunten kunnen overwinnen. Een eerste test hiervoor vormden de verkiezingen eind januari. Het verloop hiervan had een grote invloed op de toekomst van Irak. Niet alleen voor de politieke koers die Irak zal volgen, maar ook op veiligheidsgebied.

De grote vraag is of Irak in staat zal zijn om na de verkiezingen de openbare orde en veiligheid binnen acceptabele grenzen te handhaven. De lessen van augustus 2004 leren dat de ISF nog niet zonder de steun van de MNF kunnen en dat in de beginfase van opvoering niet moet worden gewacht met de ondersteuning van de ISF.

Aan de andere kant zullen de ISF moeten aantonen dat zij na alle training en

begeleiding met het verkregen materiaal in staat zijn om als betrouwbare en geloofwaardige hoeders van de interne veiligheid op te treden. Zoals in de inleiding aangegeven, is dat een vereiste voor een stabiele democratie.

The policy of His Majesty's Government is that the Iraqi Forces shall be developed into efficient modern forces capable of ensuring internal security throughout Iraq and the defence of Iraq from external aggression by neighbouring states. The object of the Mission is to implement that policy in an advisory capacity.

Head of military mission to Iraq, 1944

***'Iemand moet iets doen',
eisen we als we op tv
zien dat mensen lijden.
Dat 'moeten' bedoelen we
letterlijk: onze medemens
helpen is een morele
plicht. Daar bestaat geen
discussie over, of alleen
in suspecte kringen
zoals die rond de geest
van Pim Fortuyn.***

***We zijn het hooguit niet
altijd met elkaar eens
over de manier waarop
we het leven van anderen
moeten redden. Sommige
soorten hulp (voedselhulp
bijvoorbeeld), of hulp aan
bepaalde landen, worden
wel eens bekritiseerd,
maar verder piepen we
alleen als we vinden
dat de hulp te weinig is
of te laat komt.***

Onze eis dat 'iemand iets doet' volgt uit onze overtuiging dat we daadwerkelijk iets kunnen doen aan alle leed die we zien op tv. We zijn rijk en kunnen geld naar tsunami-slachtoffers overmaken. We hebben vliegtuigen en kunnen onze voedseloverschotten naar hongersnoodgebieden sturen. We hebben soldaten, die kunnen toch de door misdadige regimes getormenteerde stakkers redden?

Volgens Maarten Brands, hoogle-
raar contemporaine geschiedenis
aan de Universiteit van Amsterdam
en lid van de Adviesraad voor
Vrede en Veiligheid, is onze eis om
te helpen niet gebaseerd op de wer-
kelijkheid, maar op wat we zouden
willen dat die werkelijkheid was.
Feit (volgens Brands tenminste) is
dat Nederlandse soldaten geen
deuk meer in een pakje boter slaan.
Met Srebrenica als voorbeeld zei
hij: 'Het Nederlandse leger is zo
vermaatschappelijkt, dat het niet
meer geschikt is voor dit soort gru-
welijke taken. Onze soldaten han-
teren kantoortijden en zijn gewend
dat er op de juiste tijden koffie wordt
geserveerd.' (december 1995)

's Zondags fijn een eindje fietsen
met het gezin doen ze dan vast ook
liever dan in een of ander stoffig,

snikheet rampgebied de ellendigen
bijstaan. Het natuurgebied de Oost-
vaardersplassen ligt er ook vandaag
weer vredig bij. Onder het winter-
zonnetje scharrelen als elke dag
ruim dertienhonderd grote grazers
hun maal bij elkaar, gadegeslagen
door een enkele genietende fietser.
De koniksparden, edelherten en
heckrunderen die in het 6000 hec-
tare grote gebied zijn uitgezet
worden door Staatsbosbeheer be-
wust aan de voorzienigheid over-
gelaten.

Op dit stukje Nederland mag de
natuur nog haar gang gaan. Van
Staatsbosbeheer, dan toch. Maar
van Neerlands échte natuurlief-
hebbers niet. Toen in kranten aan-
grijpende foto's verschenen van
dode heckrunderen, volgens de
onderschriften deze winter door
honger bezwaken, dienden aller-
hande dierenbeschermers een klacht
tegen Staatsbosbeheer in. Staats-
bosbeheer zou zijn zorgplicht voor
de dieren niet zijn nagekomen. De
organisatie had voedselhulp moeten
aanvoeren.

In werkelijkheid waren de runderen
niet van honger omgekomen. Er
was voldoende voer te vinden in het
gebied, de dieren zochten er alleen
niet naar. De aanklacht werd uitein-

gnoe?

delijk ingetrokken, maar om eventuele protesten van het publiek in de toekomst te voorkomen, presenteerde Staatsbosbeheer nieuwe richtlijnen waarin bepaald wordt dat dieren die niet meer voor zichzelf kunnen zorgen, voortaan zullen worden afgeschoten, bij wijze van euthanasie. De organisatie zélf vindt dat niet nodig, benadrukt ir. A. de Gelder, regiohoofd van Staatsbosbeheer. 'We zwichten voor pandabeertjessentiment,' bekent hij in *de Volkskrant*.

Dierenethicus R. Tramper van het Centrum voor Bio-ethiek en Gezondheidsrecht van de Universiteit van Utrecht, hielp de Ethische Richtlijnen voor Staatsbosbeheer opstellen. Hij bevestigt dat het beeld dat mensen tegenwoordig van dieren hebben 'idealistisch' is en ver van de werkelijkheid staat.

'Maar dat maakt niet uit voor de vraag waar het hier om gaat. Als ethicus zeg ik dat zo gauw je met lijden wordt geconfronteerd, er een morele verplichting ontstaat.'

Stel daarom, lezers, u komt in Afrika terecht en ziet daar toevallig hoe twee hyena's een gnoe van achteren beginnen op te eten, terwijl die nog leeft. 'Dan heb je de morele ver-

plichting die gnoe dood te schieten teneinde hem uit zijn lijden te verlossen. Niet de hyena's natuurlijk, want die hebben zelf geen ethisch besef,' vindt ethicus Tramper.

Staatsbosbeheer denkt daar anders over. Regiohoofd De Gelder legt bezoekers aan de Oostvaardersplassen weleens het verhaal van de leeuw en het hert voor.

'De leeuw heeft het hert te pakken. U hebt een geweer. Wat zou u doen?'

De meeste respondenten in deze informele enquête van Staatsbosbeheer zouden de leeuw doodschieten, want die moet van dat hert afblijven. Een minderheid zou beide beesten doodschieten (!). Maar héél weinig mensen zouden helemaal niets doen.

Door de gierende wind in het natuurgebied lijkt het inmiddels wel min zestig. Het is nog zeven kilometer fietsen naar de beschaving als mijn band knalt. Voltaire schiet me in mijn bevriezende bewustzijn. Iemand klaagde eens tegen hem dat het leven hard is.

'In vergelijking waarmee?' wilde de grote denker weten.

Gnoe? Leeuw? Ze vechten het maar uit. Waar kan ik koffie krijgen, is wat ik wil weten.

BERICHT UIT AFRIKA

Gelijke monniken...

drs. F. Matser – kolonel van de militair psychologische en sociologische dienst

Bij de Koninklijke Luchtmacht heeft men sinds kort een pakkende wervingslogan: 'Bij de luchtmacht zie je meer, beleef je meer en verdien je meer'. Hiermee probeert men zo veel mogelijke jongens en meisjes over te halen om te solliciteren bij dit koene, avontuurlijke defensieonderdeel. Ik hoop oprecht dat ze daar veel succes mee hebben.

Maar als ik zo'n slogan zie, dan denk ik onwillekeurig altijd aan de reclamecodecommissie. Als ik zeg dat mijn wasmiddel goedkoper is, of witter wast dan alle andere, moet dat wél kloppen. Ik vraag me dus af: 'is die slogan waar?'

Ik ga er zonder meer van uit dat je bij de luchtmacht veel van de wereld kunt zien. Dus met dat 'zien' en 'beleven' zal het wel goed zitten. Maar wat ik zeker weet, is dat je in een vergelijkbare functie bij de luchtmacht niet meer verdient. Althans niet meer dan bij de landmacht en zeker niet meer dan bij de marine. Want de marine heeft al sinds jaar en dag aparte salaristabellen. En bij de marine verdient je dus gewoon meer dan bij de luchtmacht, ook voor hetzelfde werk. Eerlijk is eerlijk!

Iemand wist mij ook te vertellen waarom dat zo is. Marinepersoneel gaat (of ging) eerder met pensioen en moest dus meer verdienen om toch op ongeveer hetzelfde pensioen uit te komen. Een broodje-aap verhaal? Ik weet het niet, ik heb het een paar marinecollega's gevraagd, maar die weten het ook niet precies. Maar raar is het wel, bij dezelfde werkgever, met schijnbaar dezelfde 'CAO' en voor (vaak

hetzelfde werk. Ach, een kniesoor die daar op let zult u zeggen, maar toch.

Vroeger, ik praat dan over tien, vijftien jaar geleden, viel zo'n verschil geen hond op. Maar bij de steeds verdergaande operationele samenwerking en het groeiende aantal 'parse' bedrijven binnen Defensie, gaan dit soort rare verschillen steeds meer in het oog lopen. De laatste jaren zijn er door Defensie jaarlijks zo'n zesduizend militairen uitgezonden, vrijwel zonder uitzondering 'joint'. En weet u, bij de Defensie Materieel Organisatie, de Bestuursstaf, de MIVD en het Commando Diensten-Centra werken bij elkaar inmiddels pakweg 16.000 militairen en burgers. Ook allemaal 'paars'. Samenwerken tussen de militairen van verschillende krijgsmachtdelen is dus tegenwoordig eerder regel dan uitzondering. Dat gaat wonderwel steeds beter. Maar die vreemde verschillen, die blijven...

Ach die paar tientje, zult u denken, gun die jongens en meisjes dat toch en weet u, dat doe ik ook. Maar er zijn nog veel meer verschillen. Gekke verschillen, die bij het dagelijks functioneren op de werkvloer, zeker binnen de 'parse' bedrijven, best voor opgetrokken wenkbrauwen en onbegrip zorgen.

Zo heeft een militair bij de marine per jaar 40 uur meer verlof dan een collega van de landmacht, marechaussee of iemand van de luchtmacht. En dat twintig jaar lang ieder jaar (dat zijn 800 verlofuren ofwel honderd dagen). Daarna wordt het verschil langzaam kleiner door de zogenaamde 'oude lullen dagen', want bij de marine heeft de tijd kennelijk geen vat op de mens, dus die hebben daar weer geen recht op. Kunt u het nog volgen?

Piet, een recht-door-zeese burgercollega van mij, die jaren bij de marine heeft gewerkt, wist

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van commodore Erik Oliemans en kolonel Frans Matser, beide werkzaam bij het Commando Dienstencentra (CDC).

de oplossing: 'omdat ze bij de marine meer verlof hebben, moeten ze ook meer geld verdienen, want vakantievieren kost geld', wist hij te melden. 'Dat moet kloppen, want met het stijgen der jaren neemt het betalingsverschil af en het verlofverschil ook!' Dat was logica waar ik niets tegenin wist te brengen. Maar toch blijf ik achter met een onbevredigd gevoel.

Begrijp mij goed het gaat mij zeker niet om het aan de schandpaal stellen van het ene of het andere krijgsmachtdeel, integendeel. Want niet het defensieonderdeel, maar de bestuursstaf is per slot van rekening in het nieuwe defensie besturingsmodel verantwoordelijk voor het beleid. Maar verlof- en salarisverschillen zijn slechts twee voorbeelden waarvan er tallozen te vinden zijn bij *alle* defensieonderdelen.

Je kunt je bijvoorbeeld ook afvragen waarom de landmacht mensen sergeant maakt die een takenpakket hebben wat bij de marine door een korporaal kan worden uitgevoerd. Of waarom alléén landmachtmilitairen in verouderde legeringskamers geen 'huur' hoeven te betalen. Of, om operationeel te blijven, waarom de diverse krijgsmachtdelen andere gereedheidsnormen hebben. Waarom zijn in hemelsnaam al deze verschillen nodig binnen één en dezelfde defensieorganisatie?

Waarom gaan mensen van hetzelfde bedrijf, met ogenschijnlijk dezelfde status, rang of stand, rechtspositie en taak (militairen van marine, landmacht, luchtmacht of marechaussee) op (nog steeds) verschillende leeftijden met pensioen, mogen ze meer of minder verlof meenemen of sparen, krijgen ze meer of minder salaris, hebben ze andere legeringsnormen,

hebben ze een ander functietoewijzingsproces, geven we ze meer of minder gratificaties, hebben ze een verschillende vlieg-, duik- of artsentoelagenstelsels en vindt functiewaardering en inschaling nog steeds op andere wijze plaats?

'Wat zegt u... natuurlijk, dat was ik bijna vergeten, dat is historisch zo gegroeid, dat had allemaal een reden en wel een verdraaid goede!', hoor ik enkele van u zeggen! Maar als u het niet erg vindt, dan ben ik van mening dat zoiets vandaag de dag echt niet meer kan. Al deze verschillen geven namelijk steeds opnieuw voeding aan het gevoel 'maar wij zijn anders' en dat geeft al tientallen jaren volstrekt nodeloos aanleiding tot gevoelens van afgunst, wantrouwen, misplaatste superioriteit, onbegrip en een verkeerde vorm van competitief denken tussen de militairen van marine, landmacht, luchtmacht en marechaussee.

Dat alles draagt volstrekt niets bij aan het verbeteren van de broodnodige samenwerking en de wenselijke saamenhorigheid tussen de militairen van de diverse krijgsmachtdelen. En juist dat – samenwerken en saamenhorigheid – zou het belangrijkste verschil tussen de oude en de nieuwe defensiecultuur moeten zijn als ik de CDS en de SG in hun recente uitlatingen goed begrepen heb. Om nog even terug te komen op de KLu-slogan: 'Dan zien en beleven we samen misschien nog veel meer van de wereld; en verdienen we voor hetzelfde werk allemaal evenveel (geld en waardering).'

'Wat in honderd jaar is scheefgegroeid, kun je niet in één jaar rechtbreien', hoor ik u zeggen. En ik denk dan soms, heel soms: 'waarom niet?' Maar dan schrik ik onmiddellijk wakker.

'Ask it the girls'

'Bericht uit Afrika' wordt door mij trouw gelezen. Het komt vanuit een continent waar ik me verbonden mee voel, gaat over onderwerpen die de kern van mijn werk raken, en zet op prikkelende wijze aan tot nadenken. Bij het lezen van 'Bericht uit Afrika' in het februarinummer deed het prikkelen echter pijn. En ik wil u graag uitlegen waarom.

Eerst schets ik u in drie zinnen, inderdaad vereenvoudigd, het conflict in Darfur. Twee rebellenbewegingen, de 'Sudanese Liberation Army' (SLA) en de 'Justice and Equality Movement' (JEM) voeren een guerrilla tegen het bewind in Khartoem, omdat ze vinden dat het de Afrikaanse stammen in Darfur marginaliseert. De tactiek die de regering besloot te gebruiken om de rebellen te bestrijden was tweeledig: luchtbombardementen en het bewapenen en organiseren van de 'Janjaweed', een militie gerekruteerd uit Arabische nomaden. Khartoem maakte hierbij handig gebruik van een langer bestaande wrijving tussen de Arabische nomaden en Afrikaanse landbouwers.

Er wordt gevochten in Darfur. En inderdaad: door beide partijen. Maar als in 'Bericht uit Afrika' gesteld wordt dat rebellen en regering even vaak vermeld worden als plegers van massamoord, verkrachtingen en rooftochten is dat niet juist. U kunt dit nalezen in de meest recente rapporten van Amnesty International, waarin duidelijk naar voren komt dat regering en de Janjaweed de hoofdschuldigen zijn, en Human Rights Watch, waar de rebellen in dit verband niet eens genoemd worden.

Beide rapporten zijn van januari 2005. Ook de 'UN International Commission of Inquiry', de commissie die eind januari aan Kofi Annan liet weten dat in Darfur net geen genocide gepleegd was, stelt in haar rapport:

However, it should be noted that the number of reported violations allegedly committed by the Government forces and the Janjaweed by far exceeds the number of cases reported on rebels.

U zult trouwens maar rebel zijn. De geciteerde Amerikaan vindt het nogal laf dat u de kampen niet verdedigt, UN OCHA vindt dat u er vooral uit de buurt moet blijven. Anders lokt u aanvallen uit. Op grond van bovengenoemde rapporten moet ik overigens concluderen dat het in Darfur nogal meevalt met de 'refugee warriors'. Het enige wat ik kon vinden was een beschuldiging van de regering. *Not too credible.*

Ik begrijp best dat een diplomaat gefrustreerd kan raken van onderhandelingen, en dan roept dat er geen *good guys* en *bad guys* zijn. Maar, *good guys* en *bad guys*? Vraag het *the girls*. Vraag ze maar door wie ze verkracht zijn, wie hun dorpen hebben verbrand, hun waterputten vernield, en hun kinderen vermoord. Als u het antwoord hebt, u kunt dat overigens ook lezen in de zojuist genoemde rapporten, denk ik dat u de emotionele (?) uitspraken van de geciteerde diplomaat zult onderschrijven.

En dat lijkt me winst. Toen we naar Bosnië gingen waren we te naïef, laat ik zeggen: zo kijk ik er in ieder geval zelf op terug. We gingen de slachtoffers beschermen tegen de daders. De werkelijkheid was complexer. Maar, *no good guys, no bad guys* lijkt te veel op 'het zijn allemaal klootzakken'. De werkelijkheid is complexer.

In het slot van het artikel wordt een vergelijking gemaakt tussen Unprofor, dat niet veel anders kon dan naar de pijpen van geboefte dansen, en de internationale (hulp)gemeenschap, die dat nu doet in Darfur. Hier worden twee clubs op één hoop geveegd die beter gescheiden kunnen worden: de 'internationale gemeenschap' en de 'hulpgemeenschap'. De 'internationale gemeenschap' heeft macht, maar maakt zichzelf machteloos, omdat ze verdeeld is en de belangen van de slachtoffers ondergeschikt maakt aan haar eigen belangen. De 'hulpgemeenschap' is in staat om, ondanks de grillen van geboefte, nog iets voor de bevolking van Darfur te doen.

En om dan vergelijking weer op te pakken: Unprofor had een geweer, en kon desondanks zijn werk niet doen. Of beter: Unprofor had een gebroken geweer, en kon dus zijn werk niet doen. De 'hulpgemeenschap' in Darfur heeft geen geweren. Maar juist daarom kan ze, waar een politieke oplossing nog 'even' op zich laat wachten, wél haar werk doen.

Destijds had de internationale gemeenschap besloten een beetje in te grijpen; Unprofor was het resultaat. In Darfur is het ingrijpen nog beperkter; u kent de tussenstand: één doffe ellende. Toch blij dat de 'hulpgemeenschap' nog wel wat kan betekenen?

L. VAN HIJUN – kapitein der infanterie

PS. Omdat wij geacht worden op te kunnen treden in de brandhaarden van deze tijd, zullen wij moeten leren conflicten en actoren te begrijpen. Ik hoop daaraan een kleine bijdrage te hebben geleverd.

ANTWOORD op meningen van anderen

'Ask it the girls'

Het is een kwestie van smaak of de internationale gemeenschap en de hulpgemeenschap gescheiden zouden moeten worden. Volgens mij kunnen ze niet gescheiden worden en mag je ze ook niet scheiden. Het overgrote deel van de hulporganisaties is financieel afhankelijk van 'de internationale gemeenschap' en hun agenda wordt door die internationale gemeenschap bepaald. Dat is speciaal het geval met alle VN-organisaties.

Hulpverleners zijn handlangers van 'de politiek', maar knap vermomd als Moeder Teresa. Ze plakken pleisters op de wonden die de internationale gemeenschap maakt, of wonden die de internationale gemeen-

schap niet wenst te voorkomen. Of slachtoffers met die pleisters altijd en altijd het beste geholpen zijn, kun je je (en moet je je) ernstig afvragen.

De kwestie is ook veel groter dan alleen Darfur 2004-2005. In Sudan wordt al twintig jaar gevochten, en al twintig jaar maken 'rebellens' zowel als regeringsstroepen willens en wetens slachtoffers van onschuldigen. Of de rebellen er in 1983 meer verkrachtten dan de regeringstroepen, en of de regeringstroepen er in 1993 meer lieten verhongeren dan de rebellen et cetera, wil ik best eens precies uitzoe-

ken, maar de pointe is het niet. De pointe is dat geen van de partijen de belangen danwel de bescherming van de onschuldigen wenst te behartigen.

Dat de lezer in de rapportages geen melding heeft kunnen vinden van 'refugee warriors' is voor een groot deel te danken aan het feit dat de VN-Vluchtelingenorganisatie UNHCR inzake het verschijnsel 'refugee warriors' geen beleid voert, hun bestaan niet erkent, zelfs. Om refugee warriors vermeld te vinden, moet je dus uit andere dan VN-bronnen, of van de VN afhankelijke bronnen, putten.

Ik weet dat er in en rond bijvoorbeeld de stad Nyala (Darfur) vluchtelingenkampen zijn die 's nachts voor ongeveer de helft leegstaan. Hutten staan er speciaal om te worden meegeteld bij de bepaling van het aantal te distribueren voedselpakketten. We mogen ervan uitgaan dat als deze (deels) nepkampen zich bevinden in rebellegebied, de rebellen een vinger, zo niet een hele arm, in die distributiepap hebben. Dat zijn 'refugee warriors': zich voordoend als vluchtelingen, eten ze mee van de hulpgoederen die bedoeld zijn voor burgers.

L. POLMAN

Mededelingen

Tot onze spijt komen maandelijks exemplaren van de Militaire Spectator onbestelbaar terug. Daarnaast blijkt dat sommige lezers meer dan een exemplaar ontvangen.

Ik wijs er graag op dat de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap uitsluitend de adressen van haar leden beheert.

Alle andere lezers die ons tijdschrift willen blijven ontvangen – hetzij in Nederland, hetzij bij plaatsing of uitzending in het buitenland – kunnen dat alleen via de eigen personeelsdienst bewerkstelligen.

De hoofdredacteur

In de afgelopen jaren mocht ik, waar nodig, een beroep doen op mevrouw M. de Nijs-van Leeuwen.

Haar eerdere ervaring als bureauredacteur van ons tijdschrift was daarbij van grote waarde.

De bureauredactie is nu versterkt. Ik dank haar voor alle steun.

De hoofdredacteur

BOEKEN

bespreking

Crossing the border

De Koninklijke Luchtmacht na de val van de Berlijnse Muur, door Erwin van Loo, 848 blz., Sectie Luchtmacht-historie - BDL in samenwerking met SDU uitgevers, Den Haag, 2003. ISBN: 90 1209 957 9
€ 42,50

2003 was voor de Koninklijke Luchtmacht (KLu) in meerdere opzichten een jubileumjaar: de luchtvaart bestond honderd jaar en de militaire luchtvaart vierde haar negentigjarig bestaan, waarvan de laatste vijftig jaar als zelfstandig krijgsmachtdeel het predikaat 'koninklijk' mocht worden gevoerd. Afgezien van deze louter historische mijlpalen was 2003 ook in operationeel perspectief bijzonder: voor het eerst sinds de KLu in internationaal verband *out of area* ging opereren, werden alle wapensystemen – helikopters, jachtvliegtuigen, geleide wapens en transportvliegtuigen – tegelijkertijd ingezet om de vrede en veiligheid te dienen. Dit onderstreept twee belangwekkende conclusies vooraf: 1. de jaren geleden ingeslagen strategische richting van onze luchtmacht is een juiste gebleken en 2. de KLu heeft haar operationeel sterk imago ook in de praktijk waargemaakt.

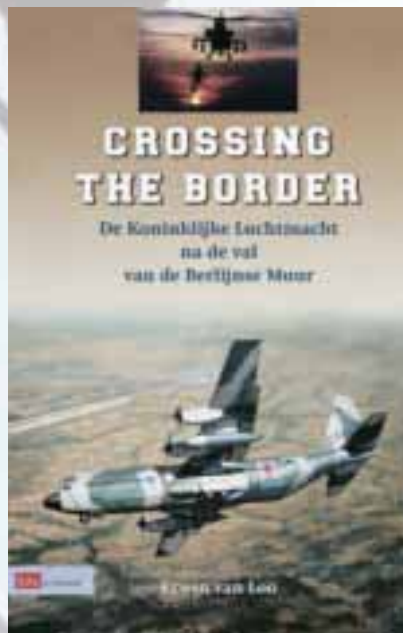
Schat aan gegevens

Een tastbaar resultaat daarvan ligt nu voor me: een werkelijk schitterend vormgegeven, gebonden boek van ruim 800 pagina's met mooie kleurenfoto's, een schat aan gegevens, interessante wetenswaardigheden en soms zelfs spannende verhalen en ten slotte een inhoud die overigens ook recht doet aan de operationele inzet van een tot de verbeelding sprekende Koninklijke Luchtmacht na de val van de Berlijnse Muur.

Het boek is opgebouwd uit drie delen. In het eerste deel 'Gestroomlijnd naar een

nieuwe eeuw' wordt het einde van de Koude Oorlog beschreven, met onder andere aandacht voor de gevolgen voor het internationale veiligheidsbeleid in het algemeen en die voor een multifunctionele krijgsmacht in het bijzonder. Maar ook logistiek, opleidingen en operationele ondersteuning komen uitgebreid aan bod.

Deel twee gaat vervolgens uitvoerig in op de vier 'pijlers van *airpower*': jachtvliegtuigen, het helikopterwapen, de grondgebonden (maar blauw gekleurde) luchtverdediging van de KLu en ten slotte het luchttransport. Deel drie, met als titel 'Inzet zonder grenzen', beschrijft de humanitaire inzet van de KLu, haar vredesoperaties buiten Europa (in onder meer de

Golf, Zuidoost-Azië en de Hoorn van Afrika), de acties op de Balkan en ten slotte de Kosovo-oorlog. Na een slotbeschouwing volgen een Engelstalige samenvatting, een uitgebreid notenapparaat en literatuuropgave, enkele bijlagen en een register van persoonsnamen.

Hiaten

Valt er dan niets kritisch over het boek te zeggen? Jawel, hoewel dit in het hieraan voorafgaande – positieve – kader moet worden geplaatst. De auteur schuwt KLu-zelfkritiek weliswaar niet daar waar het gaat om technische of tactische, relatief

kleine problemen en verbeteringen maar verzuimt tegelijkertijd zaken van een 'hogere orde' aan een kritische, meer operationeel gerichte beschouwing te onderwerpen.

Zo wordt bijvoorbeeld in het hoofdstuk over de Kosovo-oorlog terecht de internationale samenwerking met de verschillende luchtmachten van NAVO en andere staten over het algemeen positief beschreven, maar wordt niet of nauwelijks ingegaan op de samenwerking tussen de land- en luchtmachten, noch op aspecten van militaire effectiviteit van de lucht oorlog.

Hoewel dit wellicht ter bescherming van (inter)nationale operationele belangen niet goed mogelijk is geweest, vind ik het wel een gemiste kans om het boek nog meer diepgang te geven. Zo blijft bijvoorbeeld ook een meer intensieve samenwerking tussen gemechaniseerde delen van de landmacht en de luchtmacht buiten de Air Manoeuvre Brigade om onbesproken. Maar hiervoor kan misschien ter verontschuldiging worden aangenomen dat de auteur niet als een expert kan gelden op het gebied van operationeel beleid.

Ten slotte ontkomt de auteur niet aan het 'jubileumkarakter' van het boek: iedereen en alles moet 'even genoemd worden'. Maar hierin is de auteur dan wel uitermate goed geslaagd.

De Koninklijke Luchtmacht in het algemeen en de auteur Erwin van Loo in het bijzonder hebben met het voorliggende boek getoond in verscheidene opzichten goed op weg te zijn naar het honderdjarige bestaan in 2013. Hóe goed zal nog moeten blijken, wanneer meer concrete informatie beschikbaar komt over het megaproject *Joint Strike Fighter*.

En ook dit project lijkt veel grensverleggende potentie te bezitten. De verslaglegging van de resultaten van de afgelopen jaren belooft echter veel goeds. *Crossing the border* wordt door mij dan ook van harte aanbevolen voor eenieder die betrokken is bij en dus geïnteresseerd moet zijn in de fascinerende wereld van de derde dimensie na 1989.

kol drs. P.J.E.J. VAN DEN AKER

Editoriaal – Communicatie, cultuur en gemiste kansen

Sinds 2003 is alles binnen Defensie erop gericht het zo gewenste nieuwe evenwicht op tijd te bereiken. Is iedereen dat evenwicht nog duidelijk? Begrijpen we de maatregelen? Wat betekent dat alles voor mij? De sleutel is uiteraard communicatie. Daarvoor beschikt Defensie over een professionele organisatie. Het is wrang om te constateren dat ook deze organisatie moet bezuinigen. Zij richt zich immers ook op de communicatie naar buiten. Cultuurverandering is een kritische succesfactor. Opnieuw draait het om communicatie. Het lijkt wijs de bezuiniging nog eens te bezien. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

C.J. Matthijssen – Al Muthanna: een stap verder

Van juli tot november 2004 vervulde SFIR-4 haar taken in Irak. De auteur commandeerde deze Nederlandse *Battlegroup*. Hij gaat in op inzet en optreden. Er was een complex takenpakket, variërend van het assisteren en verder opbouwen van Irakese veiligheidsdiensten, tot *normal framework operations*, CIMIC en het verzamelen van inlichtingen. De taken vingen aan na de overdracht van verantwoordelijkheden aan de Irakezen op 28 juni 2004. De auteur behandelt tevens de periode van spanning in augustus. Hij sluit af met een aantal van de vele geïdentificeerde lessen. De bijzondere omstandigheden, de complexe omgeving en de intensiteit van de missie maakten deze, zoals de auteur verduidelijkt, tot een indrukwekkende ervaring.

A.C. Tjepkema – Goed en fout in de Koude Oorlog

De auteur geeft aan de hand van twee recente publicaties een beschouwing over de omstandigheden waaronder het kernwapendebat in en buiten de krijgsmacht werd gevoerd. Hij belicht met name de rol van generaal-majoor Von Meijenfeldt. Tevens behandelt hij de invloed van het genoemde debat op het Nederlandse veiligheidsbeleid, de pogingen van de DDR om dat beleid te ondermijnen en hoe Defensie worstelde met dissidente officieren. De auteur schroomt niet zijn persoonlijke ervaringen een rol te laten spelen. In zijn conclusies gaat hij in op de toenmalige rol van Nederland binnen de NAVO en de rol van de vredesbeweging. Hij is verder van mening dat dienaren van de staat een zekere distantie tot massabewegingen past.

E. Muller – ‘Security Sector Reform’

De auteur was tijdens SFIR-4 van juni tot november 2004 geplaatst op HQ MND(SE) in de afdeling *Security Sector Reform* (SSR). Deze afdeling hield zich bezig met de opbouw van Irakese veiligheidsdiensten. Hij doet verslag van zijn bevindingen rond SSR. Achtereenvolgens gaat hij in op de organisatie van de *cell* waartoe hij behoorde, het doel van SSR, het veiligheidsspectrum en de spelers, het plan en de diverse fases daarin. Hij geeft ook een overzicht van de diverse Irakese veiligheidsdiensten. In zijn conclusies gaat hij in op verschillende knelpunten. De verkiezingen in januari 2005 waren een eerste test. De genoemde diensten moeten ook verder hun waarde als hoeder van de interne veiligheid bewijzen.

L. Polman – Leeuw of gnoe?

‘Iemand moet iets doen’, eisen we als we op de tv zien dat mensen lijden. Dat ‘moeten’ bedoelen we letterlijk: onze medemens helpen is een morele plicht. Onze eis vloeit voort uit de overtuiging dat we daadwerkelijk iets *kunnen* doen aan alle leed die we zien op de tv. Wij hebben immers geld, vliegtuigen, een voedseloverschot en soldaten. In Nederland laten we de natuur haar gang gaan. Of niet? Staatsbosbeheer is gezwichd voor de druk van échte natuurliefhebbers. Runderen die niet meer voor zichzelf zorgen worden voortaan afgeschoten. Wie in Afrika komt en ziet hoe twee hyena’s beginnen een levende gnoe op te eten moet dus de gnoe doodschieten. In Nederland werd aan mensen gevraagd wat ze zouden doen als een leeuw een hert te pakken kreeg en zij een geweer hadden. De meesten schoten de leeuw af. Een minderheid zou beide dieren doden. Maar héél weinig mensen zouden niets doen...

F. Matser – Gelijke monniken....

Bij de Koninklijke Luchtmacht heeft men sinds kort een pakkende wervingsslogan: ‘Bij de luchtmacht zie je mee, beleef je meer en verdien je meer.’ Met het zien en het beleven zit het wel goed. Verdien je daar echt meer dan in een vergelijkbare functie elders in de krijgsmacht? De marine heeft eigen salaristabellen en meer verlof dan de collega’s elders. De landmacht op haar beurt, maakt mensen sergeant met een takenpakket wat bij de marine door een korporaal kan worden uitgevoerd. Tien tot vijftien jaar geleden merkte niemand het verschil. Nu er duizenden mensen samenwerken in een *joint* en ‘paarse’ omgeving bijten die verschillen. Kun je in één jaar rechtbreien wat in honderd jaar zo is gegroeid?

Summaries

Editorial – Communication, Culture and missed Opportunities

Since 2003, Defense focuses on the so-called 'new balance' that is wanted. Is this balance still clear? Can decisions be explained? What does this all mean for the individual, for me? There is a constant need for communication. It is harsh to discover that the communication-organization has to contribute to economy. Especially if one understands that those professionals do not only contribute to communication within Defense, but also within society. That is a missed chance. Then culture. A change in culture is critical for success. Again communication is the key. It is better to stop half way than to preserve in an error in order to make the most of a chance.

C.J. Matthijssen – Al Muthanna: a step ahead

Between July and November 2004, SFIR-4 fulfilled her tasks in the province of Al Muthanna in Iraq. The author was in command. He clarifies the mission and operation of this Dutch battlegroup. The tasks were manifold, ranging from building up Iraqi Security Forces, to 'Normal Framework Operations', CIMIC, and the collection of intelligence. SFIR-4 started after the transfer of responsibilities to the Iraqi's on June 28, 2004. He also addresses the period of tension in August. In his final observations the author presents some of the many lessons identified. He clarifies how special circumstances, a complex environment and the intensity of the mission made SFIR-4 a telling experience.

A.C. Tjepkema – Right and wrong during the Cold War

The author uses two recent publications to present an overview of the circumstances that influenced the debate on nuclear weapons within and outside the Armed Forces. He discusses the role of major general Van Meijenfeldt, the influence of this debate on Dutch security policy, the attempts of the GDR to undermine this debate and how Defense struggled with dissident officers. He does not hesitate to include his personal experiences in this debate. His conclusions contain the position of our country within NATO, the question whom the peace-movement served, and that servants of the state benefit distance to mass-movements.

E. Muller – Security Sector Reform

The author was posted at HQ MND(SE) in the Security Sector Reform Branch, during SFIR-4, from June till November 2004. He presents his observations on Security Sector Reform (SSR); the build up of the Iraqi Security Services, in this case in the south-eastern part of the country. Security is essential to develop democracy and home rule. The author describes the SSR-cell, the goal of SSR, the spectrum and the players, the SSR-plan and its phases. In his final observations he touches on several bottlenecks that influence reform. The elections were a first test. Now the Iraqi Security Forces have to demonstrate their ability to preserve internal security.

L. Polman – Lion or Gnu?

When we watch suffering on television we want action. Someone has to do something. It's a must: to help is a moral duty. We are convinced that we *can* do something. Don't we have the money, the planes, the food-surplus and the soldiers? In our own country we let nature have her way. Or don't we? Animal lovers forced the State Forestry Service to kill the oxen that can't take care of themselves. In Africa we thus should kill the gnu that is in the mouth of hyenas, not the hyenas. People were asked what they would do if a lion caught a deer, while they had a gun. Most people would kill the lion. A minority would kill both. Very few indeed would do nothing. Gnu? Lion? Who cares?

F. Matser – On Goose and Gander

What is sauce for the goose is sauce for the gander. The Royal Netherlands Airforce recently introduced a new recruitment-slogan: you see more, you witness more, and you earn more. I have no problem with seeing and witnessing. But does a soldier really earn more there than in comparable functions elsewhere in the Armed Forces? The navy again has its own pay-scales and more leave. The army pays some soldiers as sergeants, where the navy pays for comparable tasks as corporals. Formerly nobody has noted those differences. Nowadays they strike, as thousands work together in a *joint* and 'purple' environment. Can one adjust overnight all what grew crooked in a hundred years?

Oog voor de gevolgen van oorlog

Onlangs is een unieke website www.gevolgenvanoorlog.nl geopend. Hier is een schat aan informatie te vinden wat oorlog en geweld met mensen in deze wereld doet, zowel met burgers, militairen als vluchtelingen. Het betreft een samenwerking tussen de bibliotheek van ICODO te Utrecht en het Veteraneninstituut te Doorn.

De website bevat naast de gebruikelijke overzichten van bronnen en (eigen) databanken ook literatuurlijsten over specifieke onderwerpen (*dossiers*). Voorbeelden voor militairen en veteranen zijn Debriefing bij militairen, Gezondheidsklachten bij militairen en veteranen, Irak, Kindsoldaten en Veteranen in Nederland. Onder de knop *nieuws* treft de lezer actuele ontwikkelingen, samenvattingen van krantenknipsels en boekrecensies aan.

Via een speciale *discussielijst* is het mogelijk alle mogelijke informatie met andere geïnteresseerden te bespreken. Al met al biedt deze website veelzijdig materiaal, waar onderzoekers, hulpverleners, media en de overheid gebruik van kunnen maken.

Krijgsmacht

Studies over de organisatie en het optreden

Redactie:
E.R. Muller
D. Starink
J.M.J. Bosch
I.M. de Jong

KLUWER

In april 2004 verscheen het boek:

Krijgsmacht,

een uitgave van Kluwer, Alphen aan den Rijn. ISBN 9013011306, € 52,50.
Het boek is te bestellen bij Kluwer; telefoon 0570-673344 of e-mail info@kluwer.nl.
Ook verkrijgbaar via de boekhandel.